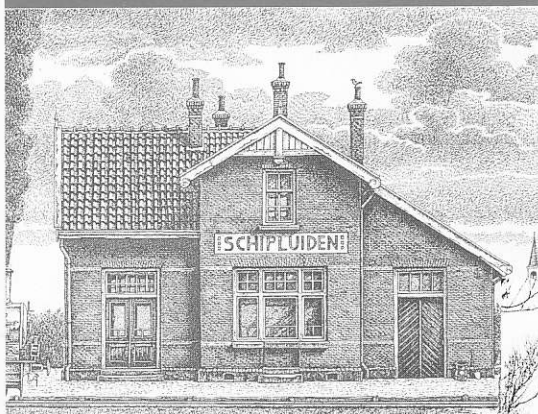
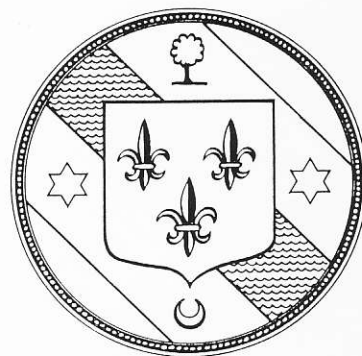

J A A R V E R S L A G

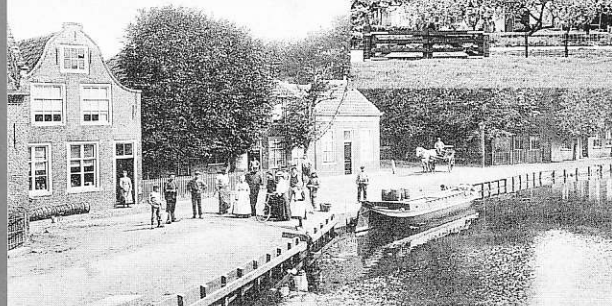
1996 - 1997

Museum Het Tramstation Schijpluiden

Kerkdorp 't Woudt

Den Hoorn, prentbriefkaart 1905

Inleiding

Op Monumentendag, 13 september 1997, stond ik op de toren van de N.H. kerk te Schipluiden. Mijn fototoestel met telelens had ik meegenomen om net zoals vijf jaar geleden een aantal 'luchtopnamen' van Schipluiden en omgeving te maken. Het waaide op deze hoogte tamelijk hard. Ik moest mij vasthouden aan het houten hekwerk van de toren. Toch was het niet de wind die mij het fotograferen belemmerde. Het waren meer de werkzaamheden direct buiten de bebouwing van Schipluiden. Aan de zuidzijde was een nieuwe weg door de Klaas Engelbrechtspolder in aanleg, met een nieuwe brug over de Zijde. Aan de oostzijde werd een singel gegraven en werd veel grond verzet ten behoeve van de aanleg van sportvelden. Aan de noordzijde waren heistellingen zichtbaar, die de A4 ter hoogte van het aquaduct markeerden. Dadelijk volgen nog een golfbaan in de Kerkpolder en een bosgebied in de Klaas Engelbrechtspolder.

Schipluiden, een oud dorp temidden van groene polders, verliest steeds meer zijn agrarisch karakter. Het grootste probleem van onze gemeente is, dat het in de Randstad ligt. Den Hoorn, straks omsloten door een heuse Rijksweg, lijkt feitelijk al een stadswijk. Voor de oude veiling moet men nu naar een tentoonstelling in het Museum Het Tramstation. Het duurt niet lang meer of de Historische Vereniging Oud-Schipluiden maakt een expositie over de tuinders van de Harnaschpolder.

Meer dan ooit is het goed dat een aantal liefhebbers van de lokale geschiedenis de moeite neemt om dat wat verandert of verdwijnt vast te leggen. Toen het laatste veilinggebouw was gesloopt, realiseerden veel Hoorenaars zich dat de veiling het dorp welvaart heeft gebracht. Als binnenkort het verkeer zich in de file over de nieuwe Rijksweg voortbeweegt, zal het polderlandschap pas echt gemist worden. Ditzelfde geldt voor het terrein van de golfbaan, waarop zeker geen koeien of paarden zullen grazen.

De Historische Vereniging Oud-Schipluiden is - voor alle duidelijkheid - niet tegen veranderingen. De moderne mens moet kunnen wonen, auto rijden en recreëren. Het observeren en bestuderen van ontwikkelingen is juist heel interessant voor historici. Misschien moet ik toch meer de toren van de kerk beklimmen om de veranderingen vast te leggen. Moeite blijf ik echter hebben met de ingrepen in het landschap die een volledige breuk vormen met alles wat er voor die tijd is geweest. Schipluiden en Den Hoorn verliezen juist daardoor steeds meer van hun oorspronkelijke eigenheid. En dat is jammer.

In het 'jaarverslag' wordt deze keer - naast de vaste bijdragen - speciale aandacht besteed aan enkele aspecten van de kastelen (stenen huizen) van Schipluiden. Inmiddels is er binnen de Vereniging een werkgroep 'Kastelen' opgericht. De heer J. Ham, ons oudste lid, schreef het artikel 'Oproer in Schipluiden', een smakelijk verhaal dat illustreert dat er ook in het verleden wel eens zaken waren waar burgers en boeren zich over konden opwinden. De artikelen vormen met elkaar een afwisselend boekwerkje. De heer H. Brik, onze secretaris, heeft voor de fraaie lay-out gezorgd. We wensen alle ontvangers van het 'jaarverslag 1996-1997' veel leesplezier toe.

J.W. Moerman, voorzitter Historische Vereniging Oud-Schipluiden

Schipluiden, december 1997

Inhoud

Inleiding	1
Verslag van de secretaris	3
Museum Het Tramstation	5
Het archief en de bibliotheek van de Vereniging	8
Schipluiden in de krant. De 1996 kroniek van Schipluiden	12
Te koop: De Heerlijkheid Groeneveld	19
Anna van Keenenburg, een "historische" roman"	22
Kasteelvaria	
– Een kaart van Hodenpijl	25
– Een kastelein op Huis ten Dorp	26
– Frederik van Dorp (1546-1621)	26
– Officier van het huis Keenenburg	28
– Een logé op de Keenenburg	29
– De Keenenburg te koop	30
– "Het Slot" te Abtswoude	30
Kasteel Keenenburg in beeld	33
1785. Oproer in Schipluiden	35

Verslag van de secretaris

H. Brik

Bestuur

Het bestuur van de vereniging is als volgt samengesteld:

J.W. Moerman	voorzitter
O. Spinnewijn	vice-voorzitter
H. Brik	secretaris
P.J.M. van Giesen	penningmeester

Dhr. Van Giesen neemt reeds enige jaren het penningmeesterschap van dhr. W.J.A. Olsthoorn waar en is sinds dit jaar officieel penningmeester.

De coördinatoren van de verschillende commissies waren:

Bibliotheek	O. Spinnewijn
Genealogie	L.M. Varekamp
Museumgebouw	D.R. Jonker
Restauratie	J.W. Moerman
Tentoonstellingen	J.C. Brik-Heijting

De Vereniging was in het bestuur van de Stichting Tramstation Schipluiden vertegenwoordigd door mevr. M.L. ten Horn-van Nispen (secretaris), de heer A. van den Engel (penningmeester) en de heer A.A. Olsthoorn; in de Stichting Heropbouw Toren Keenenburg door mevr. R. Visser-Rotgans; in het Anjercomité door de heer H. Brik en in de Monumentencommissie door de heer J.W. Moerman. De contacten met het Centrum voor Streekhistorie in Honselersdijk werden verzorgd door de heer O. Spinnewijn en mevr. L.M. Varekamp.

Leden en vrienden

Aan het einde van het verenigingsjaar, op 31 augustus 1997, bedroeg het aantal leden 24, het aantal vrienden 135.

De heer J.A. Bestman, lid sinds 1980, overleed op 15 juni 1997 op 81-jarige leeftijd.

Drie vrienden lieten zich uitschrijven terwijl

drie nieuwe vrienden zich aanmelden. Het totaal aantal leden + vrienden (159) verminderde met één.

In het voorgaande jaarverslag werd vermeld dat de Vereniging in toenemende mate te kampen heeft met een tekort aan actieve leden voor het noodzakelijke werk in het museum zoals archivering en het houden van toezicht tijdens de openingsuren. Helaas is deze situatie niet verbeterd. Dit geldt vooral voor het toezicht tijdens de openingsuren. De genoemde activiteiten zijn overigens niet voorbehouden aan de leden. Ook vrienden zijn welkom. Na de oproep in de nieuwsbrief van 22 september 1996 heeft zich één "vriendin" aangemeld voor hulp bij het inrichten van tentoonstellingen en bij suppoostdiensten.

Vergaderingen

Het verenigingsjaar liep van 1 september 1996 tot en met 31 augustus 1997.

In de verslagperiode vonden zeven ledenvergaderingen plaats. Hierbij werden plannen gemaakt voor lezingen, voor nieuwe tentoonstellingen, excursies en andere activiteiten. De tentoonstellingscommissie kwam afzonderlijk bijeen.

Lezingen

Op 13 november 1996 hield dhr. P.G. Heinsbroek in Het Anker een dia-lezing over zijn onderzoek naar de ouderdom en herkomst van stenen grafkisten. Ca. 50 belangstellenden bezochten deze interessante lezing. Na afloop kregen de bezoekers onder leiding van mevr. L.M. Varekamp een korte rondleiding in de hervormde kerk van Schipluiden waarna in het Tramstation de tentoonstelling "Begraven in Schipluiden" werd geopend (zie pag. 5).

Op 20 maart 1997 werd in de Hoornbloem een dia-lezing gehouden door de heer F.W. van Ooststroom over de Zuid-Hollandse boerderij-

en, aan de hand van de bekende aquarellen van architect J. Verheul.

Deze boeiende lezing werd bijgewoond door 85 bezoekers.

Onze voorzitter verzorgde ook dit verenigingsjaar diverse lezingen over regionaal-historische onderwerpen voor zusterverenigingen en andere groepen.

Excursies en andere activiteiten

Op 28 september 1996 werd een boelhuis gehouden in de "orgelloods" van de heer J. van den Ende, Willemoordseweg 3. Door afslager J. Kroes werd een groot aantal antieke voorwerpen, curiosa, gereedschappen etc. verkocht. Het batig saldo (ruim f 2.500,-) kwam ten goede aan Museum Het Tramstation.

Op 31 mei 1997 werd een excursie gehouden naar Brielle. Hier werd, onder leiding van een VVV-gids, de Catharijnekerk bezichtigd waarna tijdens een stadswandeling een aantal interessante gebouwen en lokaties werden bekeken. Na afloop werd, dankzij het mooie weer, druk gebruik gemaakt van de terrasjes. Helaas namen slechts 13 personen deel aan deze excursie.

In de week van 5 tot 10 mei 1997 werd door een aantal van onze leden meegewerkt aan de opgraving van een terpie bij restaurant de Koolekit. Deze opgraving werd uitgevoerd door medewerkers van het Instituut voor Pre- en Protohistorische Archeologie te Amsterdam.

Op 22 september 1996 verscheen een nieuwsbrief voor leden en vrienden.

Publicaties van leden

Oud-Schipluiden heeft meegewerkt aan de samenstelling van het boekje "Open Monumenten in en om het Westland". De uitgave moet gezien worden als een monumentale reisgids. Helaas maakte op 14 september 1996 - de Nationale Monumentendag - slechts een klein aantal personen gebruik van de route langs vijftig opengestelde monumenten in en om het Westland.

Van de hand van de heer J.W. Moerman verschenen twee publicaties:

- *Klooster, buitenplaats en tuinbouwgebied. De rijke historie van het Rijswijkse Sion.* ("Rijswijkse Historische Reeks", Deel 13).
- *Delft en Delfland, 750 jaar Delftenaren en hun omgeving.* In: "Ach lieve tijd. 750 jaar Delft en de Delftenaren", deel 18.

Het eerstgenoemde boekje werd op 7 november 1996 door de burgemeester van Rijswijk aangeboden aan de voorzitter van de Oranje-vereniging van Sion e.o.

Aan de hand van een dialezing werd de inhoud van het boekje door de auteur toegelicht.

De heer J. Ham voltooide na vele jaren uitgebreid speuren in velerlei archieven zijn boek *Vier eeuwen Bonte Huys*. Dit boek werd op 18 november 1996 in het Gemeentehuis aangeboden aan de burgemeester van Schipluiden, mevr. J.M. van Bijsterveldt-Vliegenthart.

In de Midden-Delfkrant verschenen van de hand van twee van onze leden de volgende artikelen:

H.P. Tetteroo, "Waarom onze vogels zo heten" (boekbespreking).
Jrg. 21, Nr.1, p. 18, 1997.

A.A. Olsthoorn, "Archeologie in Museum Het Tramstation". Jrg. 21, Nr. 2, p. 17-18, 1997.

Financiën

Van de Gemeente Schipluiden werd een subsidie ontvangen van f 2.000,-.

Ook dit jaar kregen we weer een gift van f 200,- van de Rabobank.

Een belangrijk deel van de inkomsten van onze vereniging wordt gevormd door de bijdragen van de leden en vrienden. Het is verheugend te constateren dat een aantal van onze vrienden meer, soms aanzienlijk meer, bijdraagt dan het gevraagde minimumbedrag.

De hoogte van de contributie is sinds september 1994 gelijk gebleven. De minimale contributie bedraagt voor leden f 35,- en voor vrienden f 20,-.

Museum Het Tramstation

J.C. Brik-Heijting

Inleiding

Ook het afgelopen verenigingsjaar is het museum weer goed bezocht. Mede door de PR in kranten en op de lokale radiozenders kunnen steeds meer mensen de weg naar ons museum vinden.

Voorzieningen en aanwinsten

Dit jaar is door ons medelid dhr. D.R. Jonker een begin gemaakt met de renovatie van de vergaderruimte. Architect P. van Velzen heeft de westelijke buitenmuur bekeken en advies uitgebracht over de behandeling hiervan. Dhr. Jonker is dit voorjaar begonnen met het verwijderen van de stuclaag, wat hem nogal eens een wit hoofd kostte en wolken stof deed opwaaien.

Na het zomerreces zal de kamer verder worden gerenoveerd. Dan zullen niet alleen de muren worden afgewerkt, maar zal ook een nieuwe kast worden geplaatst en mogelijk nieuwe vloerbedekking worden gelegd.

In de Keenenburgkamer en de stationskamer zijn naast de schoorsteen houten bakjes aangebracht met resp. informatie over de Keenenburg en over het gebouw en de W.S.M. In de wachtkamer was al eerder een bakje opgehangen met informatie over de baard van de Harnaschmolen.

Verder is ten behoeve van de administratie een printer aangeschaft. Deze kon, door een actie van de Federatie Cultureel Erfgoed in Zuid-Holland, gratis worden verkregen.

De volgende voorwerpen zijn ons geschonken:

- Oud speelgoed: een blokkendoos, een bromtol en een houten beertje.
- Programmaboekje uit 1952, gemaakt ter ere van het 25-jarig ambtsjubileum van dokter Reijnders.
- Kleurenkopie van een document van de fam. H. van der Burgh, ca. 1900.

Het bestuur en de tentoonstellingscommissie stellen het zeer op prijs indien voorwerpen en documentatie, die betrekking hebben op

Schipluiden of de autochtone bewoners, aan het Museum worden geschonken.

Mogelijk vindt u het waardeloos terwijl wij het op een of andere manier kunnen gebruiken.

Exposities

In het verslagjaar 1996-1997 was nog twee maanden de tentoonstelling "Gemak dient de mens te zien" (zie

Jaarverslag 1995-1996).

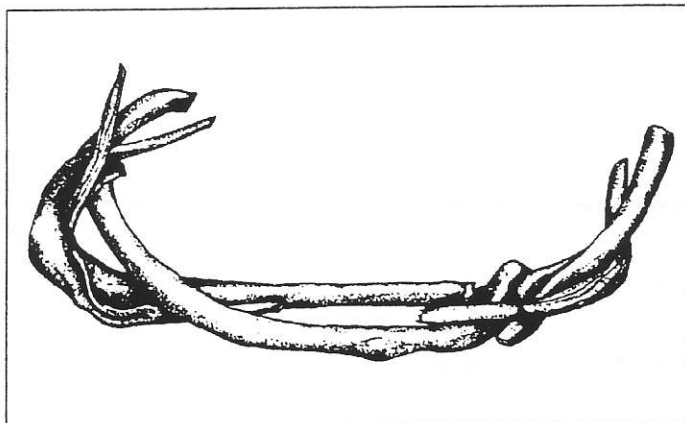
Deze tentoonstelling trok ca. 460 bezoekers.

Verder waren er twee nieuwe tentoonstellingen terwijl de twee semi-permanente exposities over de W.S.M. en de Keenenburg zijn gehandhaafd.

De tentoonstellingscommissie is met één persoon uitgebreid.

Nieuwe tentoonstellingen:

"Begraven in Schipluiden - rituelen door de eeuwen heen". Van 14 november 1996 tot begin april 1997.

*Tentoonstelling "Schipluiden in de Romeinse tijd".
Deel van een krans van wilgentenen (huisoffer), gevonden
bij de opgraving van een terpje in de Dorppolder in 1994.
Breedte ± 30 cm.*

Tekening Instituut voor Pre- en Protohist. Archeologie

Deze tentoonstelling werd op 13 november 1996 geopend door dhr A.A. Olsthoorn met het lezen van een toepasselijk gedicht. De opening vond plaats na afloop van een lezing door Dhr P.G. Heinsbroek over sarcofagen.

Er was veel informatie, foto's, etc. van verdwenen en nog bestaande begraafplaatsen.

Klapstuk van deze tentoonstelling was de 12de tot 13de eeuwse sarcofaagbodem uit het voormalige klooster Sion. Verder was een kleine begrafenisstoet uit het begin van deze eeuw te zien, bestaande uit aangeklede etalagepoppen, wat van buitenaf gezien nog al eens als luguber werd ervaren.

Tenslotte werden rouwkleding en rouwsieraden getoond. Bijzonder was een gedeelte van een Wedgwood rouwservies, priesterkleding en bidprentjes. De tentoonstelling werd begeleid door een syllabus.

Het aantal bezoekers aan deze tentoonstelling bedroeg ca. 330.

"Schipluiden in de Romeinse tijd - resultaten van recent archeologisch onderzoek".

Van 25 april tot 16 oktober 1997.

In samenwerking met Heleen van Londen en Marianne Visser, beiden archeoloog, is deze tentoonstelling tot stand gekomen. De meeste voorwerpen zijn door het Instituut voor Pre- en Protohistorie van de Universiteit van Amsterdam beschikbaar gesteld. Dit materiaal werd de afgelopen jaren gevonden bij diverse opgravingen in het Midden-Delfland gebied.

Verder werd materiaal uit eigen bezit tentoongesteld dat in 1978 werd gevonden in de bouwput van de Schipluidense wijk Rozemarijn. De burgemeester van Schipluiden, mevr. J.M. van Bijsterveldt-Vliegenthart, verrichtte de opening, geassisteerd door haar twee zoon-tjes. Hiertoe werd uit een bak met aarde, waarin zich een stenen haard bevond, een in een potje verstopt gedicht opgegraven. Deze boodschap uit een ver verleden werd vervolgens door de burgemeester voorgelezen:

Bericht uit het jaar 127,

Voor degene die dit opgraaft.

Zeer gewaardeerde vinder,

Ik geef u de kans om naar resten uit mijn leven te kijken,
het zijn eenvoudige zaken uit een hard en moeilijk bestaan,
ik leefde langs de Gaag in een veenlandschap zonder dijken,
ik hield mij daar bezig met koeien, geiten en graan.

Handel dreef ik met het volk van de Romeinen,
zij bezorgden mij degelijk vaatwerk, schone sieraden en geld,
de tand des tijds heeft de sporen doen verdwijnen,
maar oudheidkundigen vonden ze terug in het veld.

Goede bewoners van deze oude woonplaats,
koester mijn nalatenschap en bescherm die van mijn bureu,
ik wens u rond mijn huis en haard veel genoeglijke uren.

Amandus, de Cananefaet.

Deze tentoonstelling liet een goed beeld zien van de bewoning in de omgeving van Schipluiden in de eerste eeuwen van onze jaartelling. De belangstelling voor de tentoonstelling was groot. Verschillende groepen uit de regio alsmede een 60-tal kinderen van de Mariaschool in Den Hoorn (ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van deze school) hebben deze tentoonstelling bezocht.

Door de Haagsche Courant was een wandeltocht in Schipluiden uitgeschreven. Deze leverde ons in één weekend ruim 250 bezoekers op.

Het totaal aantal bezoekers aan deze tentoonstelling bedroeg ca. 1100.

Nieuwe en geplande exposities

- Het veilingwezen, met name de voormalige Veiling in Den Hoorn.
- De geschiedenis van de brandweer in de gemeente Schipluiden.

Overige plannen

Na de renovatie van de vergaderruimte is het de bedoeling om volgend jaar de bibliotheek aan te pakken. Met name de wijze van opslag van het kaartmateriaal laat tot nu toe veel te wensen over.

Museumwinkel

In het museum zijn diverse publicaties te koop over regionale geschiedenis, genealogie en andere regio-gebonden onderwerpen. Het nevenstaande kader geeft een kort overzicht.

De volgende publicaties zijn uitverkocht:

- '5000 jaar wonen op veen en klei. Archeologisch onderzoek in het reconstructiegebied Midden-Delfland'.
- 'Dokter Reijnders, een veelzijdig man'
- 'Vier eeuwen Bonte Huys - een huisonderzoek op Den Hoorn'
- 'Klooster, buitenplaats en tuinbouwgebied. De rijke historie van het Rijswijkse Sion'.
- "Woudse turf", over de geschiedenis van de Woudsche Droogmakerij.

Publicaties

In het Museum Het Tramstation liggen o.a. te koop:

- J.W. Moerman, "De kerk van Schipluiden" (f 4,-).
- J.W. Moerman, "700 jaar kerkelijk leven in Schipluiden", themanummer van de Midden-Delfkrant (f 5,-).
- O. Spinnewijn, "Schipluiden-Den Hoorn 1940-1945". (f 19,50)
- K. Van Beurden "700 jaar kerkmuziek" (f 10,-)
- "Kastelen in beeld", inclusief drie fietsroutes (f 5,-).
- Fietsroutes langs industrieel erfgoed:
 1. Fietsen langs Waterweg en Kust". (f 2,50)
 2. "Fietsen door het Westland". (f 2,50).
- Bladen á f 0,25 met informatie over:
De Keenenburg.
Het Tramstation.
De W.S.M.
De baard van de Harnaschmolen.

Prentbriefkaarten

- Affiche van de W.S.M. uit ± 1920.
- Station W.S.M. te Schipluiden ± 1912.
- Station W.S.M. te Schipluiden.
Thans Museum "Het Tramstation".
- Kasteel Keenenburg z.w. zijde.
Schilderij van E. van Heck, naar een tekening van Roelant Roghman ± 1646.

De prijs bedraagt f 1,- per stuk.

Het archief en de bibliotheek van de Vereniging

O. Spinnewijn

Ook in dit jaarverslag vindt u weer ruimte gereserveerd voor een vervolg van de reeks waarin de opbouw van de bibliotheek, het archief, van de vereniging wordt uiteengezet. De informatie in een bibliotheek moet toegankelijk zijn. Om dit te bereiken brengt men de verschillende onderwerpen onder in rubrieken, die zelf dan ook weer onderverdeeld zijn. Ons archief omvat in principe vrijwel uitsluitend geschiedkundige onderwerpen, maar is daarin dan wel gespecialiseerd op een heel klein brokje van het grote vak geschiedenis, te weten de streekgeschiedenis. Dit betreft dan meer nog in het bijzonder het wel en wee op het grondgebied van de gemeente Schipluiden. Ook die regiogeschiedenis is weer onderverdeeld in talloze facetten. Daartoe werd voor ons archief een indeling op trefwoorden opgezet, gebaseerd op een aantal hoofdrubrieken, die zelf ook weer om een onderverdeling vroegen. In dit jaarverslag zijn we toe aan de bespreking van de zesde hoofdrubriek, de rubriek F, waarin de periodieke uitgaven worden ondergebracht.

Leenden de voorgaande rubrieken A t/m E zich nog min of meer voor een verdere onderverdeling naar onderwerp, de rubriek F vraagt van de lezer gewoonlijk wat meer zoekwerk om de gewenste informatie boven water te halen. Hieronder vindt u namelijk de periodiek verschijnende historische tijdschriften. Soms bevatten deze een trefwoordenlijst, dat is dan wel heel gemakkelijk, zo niet dan zullen steeds de inhoudsopgaven nagelopen moeten worden. Voor een deel zijn die tijdschriften van één of meer jaargangen ingebonden, andere zijn los verzameld in mappen. Toch is ook rubriek F nog onderverdeeld in twee subgroepen: F-1 en F-2.

F-1 omvat uitgaven die betrekking hebben op de meer algemene geschiedschrijving, onder F-2 staan de specifiek streekgebonden periodieken en vervolgwerken.

Enkele voorbeelden bij de rubriek F-1 zijn:

- F-1-1 bestemd voor het tweemaandelijks tijdschrift "*Holland*". Hierin staan geschiedkundige artikelen die betrekking hebben op de historie van West-Nederland, waarin het item Schipluiden natuurlijk ook een rol kan spelen. Momenteel vormen de ingebonden tijdschriften al een rij van 19 kloeke banden, een serie die natuurlijk steeds aangroeit.
- F-1-3 "*Hollandse Studiën*", een reeks die een verlengstuk vormt van het tijdschrift "*Holland*", maar waarvan de delen steeds een afgerond onderwerp behandelen, zoals bijvoorbeeld "*De Abdij van Egmond*", die grote invloed had op het middeleeuwse beeld van West-Nederland. Alleen de relevante delen werden en worden hiervan aangeschaft.

Verder vindt u onder F-1 tijdschriften als "*Westerheem*" en "*Kwadrant*" (archeologie) evenals een gift die we dit jaar nog mochten ontvangen van ons inmiddels overleden lid van de vereniging, de heer J. Bestman: een vrijwel complete serie van de boekjes "*Heemschut*".

Met de rubriek F-2 blijven we dan wat dichterbij huis:

- F-2-1 werd gereserveerd voor de "*Midden-Delflandkrant*", de bron voor veel informatie over het gelijknamig recreatiegebied, waarvoor het steeds op bres heeft gestaan.
- F-2-2 "*De Schiphoorn*", vanaf nummer 0, nieuws uit Schipluiden.
- F-2-6 Een serie boeken genaamd "*Rotterdam Papers*". Samen een schitterende collectie die onregelmatig aanvullingen kent. Ze behandelen gewoonlijk een onderwerp dat werd begeleid door een symposium en een tentoonstelling in het Rotterdamse Museum Bemoeienis van Beuningen en dat steeds verband houdt met onze directe belangstelling. Verschenen titels behandelen bijvoorbeeld: Middeleeuwse archeologie, vroege bewoning van Maas- en Rijnmond, glas, enzovoorts.

Tot zover de omschrijving van de rubriek periodieken, maar er is toch nog een vermeldenswaardige activiteit. Een project dat de toegankelijkheid van ons archief moet vergemakkelijken. Tot nu toe worden de stukken die een plaats krijgen in het archief geregistreerd en opgenomen in een 'Kaartenbakstelsel'. In deze moderne tijd natuurlijk een achterhaalde werkwijze, want voor het opslaan van dergelijke informatie biedt de computer veel betere alternatieven. Gedurende dit verslagjaar heeft onze secretaris, de heer H. Brik, een start gemaakt de inhoud van de kaartenbak met behulp van een bibliotheekprogramma over te zetten op de PC. Per item voegt hij daaraan één of meer bijbeho-

rende trefwoorden en, indien nodig een korte samenvatting of inhoud toe. Een omvangrijk werk dat niettemin inmiddels ver gevorderd is. Met behulp van deze elektronisch opgeslagen kennis zal nu in één oogopslag de aanwezige literatuur onder het gezochte trefwoord kunnen worden geraadpleegd. Helaas geldt dit nog niet voor de rubriek periodieken (uitgezonderd de Midden-Delfkrant, deze is al via de PC te raadplegen). In verzamelingen zal in het algemeen nog ouderwets gesnuffeld moeten worden, tenzij ze voorzien zijn van een eigen trefwoordenlijst. Niettemin, de huidige opzet betekent al een grote verbetering en de toegang tot de verzamelingen zal ook zeker op dezelfde wijze aangepakt gaan worden. Het betekent wel de inzet van de nodige vrije uurtjes!

Zoals gebruikelijk: wat kwam er zoal het archief binnen gedurende dit verslagjaar? Uiteraard was er weer groei! Het betekent dat het archief hoe langer hoe meer uit haar jas dreigt te groeien. Gelukkig kunnen we zeggen dat nieuwe Schipluidense bijdragen langzamerhand afnemen, we hebben al veel, maar zijn ze er dan ruimen wij daar altijd plaats voor in. Voor de meer algemene uitgaven moeten we wat meer kritisch zijn en zo nodig afzien van aanschaf.

Genoemd werd al de schenking van de heer Bestman, 58 deeltjes "*Heemschut*". Elk met een eigen onderwerp, willen deze boekjes de aandacht vestigen op zaken van weleer die ook nu nog een culturele waarde vertegenwoordigen.

Aansluitend op de besproken rubriek periodieken is het wellicht aardig eens te wijzen op deze streekhistorische bladen. De inhoud is zeer verscheiden. Zo staat in één van de laatste nummers van het tijdschrift "*Holland*" de oude Hollandse keuken centraal met artikelen als: *Gort met rosijne en frikandellen*", of *"Consumptie van mineraalwater en een Delftse herberg"*.

Een interessante aanwinst vormen voorlopig de eerste twee delen van het boek: *"Duizend jaar weer, wind en water"*. In vier delen van elk zo'n 600 bladzijden beschrijft de auteur J. Buisman het weer en zijn gevolgen vanaf Karel de Grote tot de negentiende eeuw. Deze eerste twee delen komen tot het jaar 1450 en beschrijven de vele stormvloed en die ons land destijds teisterden, maar ook de strenge winters en de hete en droge zomers waarin oogsten mislukten. Voor de eerste eeuwen heeft het verhaal iets van een rampenverslag. Wist u dat nu precies 800 jaar geleden de voorlopige kaart van Nederland toen haar vrijwel definitieve vorm kreeg? Dat gebeurde tijdens de stormvloed van 6 december, sinterklaas 1196. Ze degradeerde ons land tot een uitgestrekt waddengebied tussen 'Zijpe en Vlie' en legde de vorm van de 'Zuiderzee' vast. Duizenden mensen verdronken en veel cultuurgrond ging verloren.

Houtsnede uit *"Duizend jaar weer 800-1850"*. De val op het ijs van Lidwina van Schiedam, omstreeks Maria Lichtmis (2 februari) 1396.

Onder de aanwinsten van eigen kring wil ik noemen: C8-48, *"Klooster, buitenplaats en tuinbouwgebied, Rijswijks Sion"* door J. Moerman; A8-38, *"400.000 jaar maatschappij en techniek"* door M.L. ten Horn-van Nispen; C9-2 *"Vier eeuwen Bonte Huys"* door J. Ham. Het was in 1996 ook 700 jaar geleden dat Floris V, 'der keerlen God', werd vermoord. Het was aanleiding om een kostbare uitgave te laten verschijnen met zijn levensbeschrijving. Deze geeft tevens een goed tijdsbeeld van die periode (A3-16).

De categorie genealogie, die in streekverband onderling vaak talloze dwarsverbanden kent, is onder andere uitgebreid met een zeer verzorgde uitgave waarin de voorgeschiedenis van de Maaslandse familie Van der Lely uiteen wordt gerafeld. Een invloedrijke familie uit onze buurgemeente. Verder ook een boekwerk van de Studiegroep Genealogie Westland getiteld: *Westlandse stam- en naamreeksen*". Een titel die voor zichzelf spreekt en voldoende raakpunten heeft met Schipluiden. U vindt ze onder resp.: E2-26 en E2-25.

Tenslotte nog een meneer uit onze omgeving die ooit veel schreef en van wie de pennevruchten verzameld werden. Het gaat om de *"Brieven en onuitgegeven stukken van Jonkheer Arend van Dorp"*. Nieuwsgierigen kijken onder E3-11, het zijn wel twee delen.

Om te eindigen, ons archief is ook bedoeld om antwoord te geven op vragen van buitenstaanders over onderwerpen die tot het werkterrein van de Historische Vereniging Oud Schipluiden mogen worden gerekend. Ook ten behoeve van scripties over onze regionale geschiedenis en dergelijke kan het archief wellicht behulpzaam zijn. Aarzelt u dan niet en neem contact op!

Onder redactie van
D.E.H. de Boer,
E.H.P. Cordfunke
en H. Sarfatij

WI FLORENS

*De Hollandse
graaf Floris V
in de samenleving
van de 13de eeuw*

*Omslag van één van de
aanwinsten, "WI FLORENS ...
De Hollandse graaf Floris V
in de samenleving van de
13de eeuw".*

*De Elisabethsvloed in november
1421. Gezicht op Dordrecht. De
mensen zijn bezig zichzelf en hun
goederen in veiligheid te brengen.
Afbeelding uit "Duizend jaar weer
800-1850".*

SCHIPLUIDEN IN DE KRANT

DE 1996 KRONIEK VAN SCHIPLUIDEN

O. Spinnewijn.

Natuurlijk deed ook dit jaar Schipluiden van zich spreken en bereikte menigmaal de krant, een enkele keer zelfs paginagroot in één van de landelijke bladen. Een beetje "PR" kan terecht of onterecht geen kwaad en past in ieder geval in het patroon van de huidige samenleving. Gelukkig was het niet alles wereldnieuws en gebeurden er ook gedurende 1996 weer talloze dingen waarvan wij nu alleen als inwoners van de gemeente Schipluiden nog zeggen 'dat klinkt me vertrouwd in de oren'. Opnieuw is gepoogd een representatieve selectie te maken uit datgene wat ons in bovengenoemd jaar bezig hield.

Feiten en feitjes, natuurlijk niet volledig! We bezien ze nu al met een anders gekleurde bril, maar niettemin dat wat nu vergeten is kan later best als keerpunt in een ontwikkeling beschouwd gaan worden. Daarom nu toch even met grote passen door het jaar 1996.

■ Net als het voorgaande jaar: een koude start! Zoals de rubriek van 1995 al liet weten was het al weken koud. Aldus staat er op de eerste dag van het nieuwe jaar overal veel volk op de "*smalle ijsers*". IJclub "Vlietland" zorgde op deze dag voor een al even schilderachtig als typisch Hollands evenement: een ringsteekwedstrijd op het ijs waaraan met 19 arrestleden werd deelgenomen. Onze dorpsgenoot C.H. van 't Hoog bleek over de meest vaste hand te beschikken. De kou hield aan totdat de organisatoren een elfstedentocht zonder risico konden overwegen. Die ging dus niet door! De fervente liefhebbers, hoewel teleurgesteld, lieten zich daarmee niet afschepen en togen naar de Weissensee in Oostenrijk voor de alternatieve tocht. Daar passeerde na 200 km schaatzen onze Gerard van Paassen als eerste de finish. Al met al een januarimaand waarvan men zich afvraagt of de op nieuwjaarsdag ingevoerde hogere energieheffing in verband

met het broeikaseffect nu wel zo'n goed argument was.

■ Behalve ijs bood de maand januari nog een geschakeerd tableau ander nieuws. Een greep:

— Op het feest van de wijzen uit het oosten zag Scouting Den Hoorn Abraham. Later, op 6 juni, kon men uit het jubileumboek leren waar Abraham zijn mosterd haalde. Op die dag werd tijdens een geanimeerde reünie het eerste exemplaar van dat boek aan de burgemeester overhandigd.

— Liet Boris Berkhout vorig jaar als wielrenner al van zich horen in deze rubriek, deze maand werd hij opgenomen in de RABO-ploeg van Jan Raas. Hij begon al meteen "internationaal" en trad aan in het Franse Montreuil. Dat ging hem echt nog niet zo slecht af, maar in de rest van het jaar werd hij wel een beetje achtervolgd door pech. Dat is niet zo erg, hij is nog jong en blijft zeker iemand om naar uit te zien.

— Op de 21ste maakte de hervormde gemeente van de kerk in het nog altijd bijzondere plekje 't Woudt kennis met drs C. M. Schreuder, hun nieuwe predikant. Hoewel Amsterdammer wist hij toch Schipluiden te vinden: hij had er tijdens de studie al stage gelopen en dat was hem goed bevallen.

■ De derde dag van februari vierde de afdeling gymnastiek van S.V. Schipluiden haar 45-jarig bestaan. Ze bood in "De Dorpshoeve" een waar eigen circusprogramma aan, dat zich ontrolde in een echte tent met piste. Nieuws waar heel Schipluiden zich betrokken bij voelde was de mare dat IJsbrand Chardon tijdens een skivakantie in Oostenrijk een ongelukkige val had gemaakt. Met twee gebroken wervels zag zijn toekomst er plotseling somber uit. De artsen hoopten dat hij later mogelijk wel weer zou kunnen lopen, maar met zijn men-talenten zou hij weinig meer kunnen uitrichten. Goede opvang en de nodige doorzetting bleken gelukkig voor hem toch wonderen te kunnen bewerkstelligen. We zien hem in de loop van dit jaar daarom zelfs al weer terug met zijn paarden.

■ Het was dit jaar nog net niet de laatste februari-dag als het burgemeesterspaar drs. W. v.d. Bos Czn van Wateringen en onze mevrouw J.M. van Bijsterveldt-Vliegenthart samen de eerste pannekoeken produceren in crêperie "De oude Scheepswerf" aan de Zwethkade-Zuid. Mevrouw bleek met de voorzittershamer beter overweg te kunnen dan met de pannekoekenpan.

■ Maart bood weer een gevarieerd nieuws-aanbod. Meteorologisch heeft de lente zich dan al aangemeld en ook de activiteiten richten zich daarop. De scouts van Den Hoorn en Schipluiden gaven gezamenlijk de jaarlijkse schoonmaak aan de Vlaardingse vaart. Dat bleek opnieuw geen overbodige inzet. Blijkbaar beschouwen onder andere de recreanten het water nog altijd als een zichzelf reinigende vuilnisbelt. Een positieve kant was het voor de clubkassen, waarin de

verantwoordelijke wethouder elk f 500,- deponeerde. Enkele dagen later startten weer de traditioneel geworden serie zomeravondconcerten in 't Woudt en op het eind van de maand kwam ook de veerboot "De Kwakel" weer in de vaart. De acht deskundige vrijwilligers zetten vorig jaar al niet minder dan 30.000 mensen over bij de "Vlietlanden". Het Midden-Delfland-seizoen kon weer van start.

■ Maart kende echter ook nieuws van ander allooi. Zo rolde de politie een tot dan toe lucratieve hennepkwekerij op. In Den Hoorn gingen daardoor 77.000 hennepstekken vervroegd de brand in. De verbeterde eigenaar reed, alvorens hij zich stevig onder de hoede van de politie bevond, met zijn auto in op toekijkende journalisten. Die konden ternauwernood het vege lijf redden.

■ Tot een gebeurtenis van andere orde behoorde het feest van pater T. Tetteroo. Geboren aan de Woudseweg in huize "Groot Genoeg", herdacht hij op 24 maart in Schipluiden het feit dat hij zestig jaar eerder tot priester was gewijd. Vijfenvijftig jaar daarvan werden in de missie van Nieuw Guinea doorgebracht. Nu geniet hij van een welverdiende rust, maar stelt zich intussen nog goed op de hoogte van onze moderne computertechnieken.

■ Tenslotte ging dan op 27 maart de eerste paal in de grond voor "Het Galjoen", een nieuwe onderkomen voor het openbaar onderwijs. Dat gebeurde deskundig door wethouder drs. H. Keijzer, die overigens op 7 november deskundig de voetbal een trap gaf waarmee de school in gebruik kon worden genomen. De leerlingen hadden daar de volgende dag een reuzensleutel voor nodig.

■ April is de maand voor de Oranjeverenigingen. In Schipluiden wist de vereniging op de valreep nog een bestuur bijeen te sprokelen om een programma voor Koninginnedag aan te kunnen bieden, waaronder de traditionele ballonnenwedstrijd. De verst beken-

de landing was bij Nieuwe Schans, nog juist dus binnen de grenzen van ons land. Voor de laatste maal speldde de burgemeester de lintjes in goud, zilver of brons op. Het was er één in zilver naast nog twee in hogere rang. De Huisorde van Oranje Nassau heeft daarmee een stukje standsverschil opgeheven.

- Op 24 april maakte de burgemeester voor het eerst dit jaar haar opwachting bij een vijftig-jarig huwelijksfeest. Dat was het echtpaar De Gier in Den Hoorn; er volgden dit jaar nog acht bezoeken, te weten achtereenvolgens bij de echtparen Roeleveld, Ham, van Leeuwen, Schenkeveld en Kerkhof in Den Hoorn en de echtparen Bijl, Haring en Van der Wind in Schipluiden.

- De raad, bijeen op de dag van de arbeid, besluit tot uitbreiding van het wegenplan in de Dorppolder, het is er nog zo groen! Verder zal de jongerenproblematiek in beide kernen worden aangepakt door een ambulante jongerenwerker, want gezag is niet meer van deze tijd en dit wekt vertrouwen. De culturele centra in de beide kernen vormen natuurlijk volgens de huidige inzichten een blok aan het financiële been. Met de nodige contanten zal Marktplan Adviesgroep nu de mogelijkheden voor verzelfstandiging gaan onderzoeken. Waren die voorgangers nu echt zulke kortzichtige besluiters of meende men toen oprecht dat dergelijke voorzieningen tot nut van het algemeen in een behoefte voorzagen en men dus die gemeenschap ook wel een offer daarvoor kon vragen.

- Ja, dan was er nog die vreemde geschiedenis van de overtollige brug uit het Friese Grouw. Die hadden we in 1990 op voorhand maar aangeschaft, want zoiets komt hier met al dat water zeker wel eens van pas. Besluiten we haar ten einde raad voor weinig geld toch maar te laten slopen, dan ziet de VVD plotseling dat er over de Look nog een brug ontbreekt. Een krediet van slechts f 450.000,- is geen probleem, maar ja dan blijkt dat toch niet in overeenstemming te

maken met het bestaande bestemmingsplan. Helaas! Hartverwarmend is vervolgens dat de raad daarna besloot ook dit jaar toch weer kerstkaarten te versturen, daarop besparen zet geen zoden aan de dijk.

- Het is niet anders, maar die gemeenteraad heeft in mei nog meer stof doen opwaaien. Met veel elan startte ze een promotie van Schipluiden als logische kern in Midden-Delfland en dat ook baas in eigen huis wil blijven. Naast een overzicht van natuurlijk de nodige bouwplannen bevat het daartoe uitgegeven fraai uitgevoerde boekje *"Schipluiden op de kaart"* plaatjes van de mooie hoekjes die er nu nog wel binnen Schipluiden te vinden zijn. De bedoeling van dat alles is een rol te spelen bij "het behoud van het natuurlijk element van Midden-Delfland" en "daarbij het economisch perspectief niet uit het oog te verliezen". Wie daarvan zal winnen? Men zou er ook wat voor over kunnen hebben Schipluiden zelf als aantrekkelijke kern in het gebied te profileren. Naar huizen of sportvelden komt de recreant niet kijken.

- S.V. Den Hoorn mocht op 17 mei haar gerenoveerde kantine komen bekijken. Jan des Bouvrie en dat is zeker niet de minste, tekende voor de inrichting. En dat gaat niet voor niets, daarvoor organiseer je dan een *"Koeienschijswedstrijd"*!

Ondernemend Den Hoorn organiseerde verder deze maand natuurlijk ook weer het DIOS-LENTEFEEST met onder andere de Lenteloop en een Sterrenslag.

- Luilak ging dit jaar ongemerkt voorbij, toch jammer.

- Ook de gereformeerde kerkgemeenschap in Schipluiden verwelkomde een nieuwe predikant. De pas afgestudeerde drs. G.H. Offringa deed op eerste Pinksterdag zijn intrede. Schipluiden betekent voor hem nog een heerlijk rustpunt in de drukke randstad. Hij vond hier wel molens, maar zocht vergeefs naar kinderen op klompen.

Sint Caecilia

75 jaar muziek in Schipluiden

1921 -

1996

Delftse Courant 10 sept.

Schipluiden
op de kaart
Een schets voor de toekomst

Nog even napraten over de toekomst van Schipluiden en het gebied Midden-Delfland na het minisymposium 'Stad en Landschap' tegenstelling gehouden. Gast sprekers waren M. Versnel-Schmitz, D66-lid van de Tweede Kamer, en R. Smit, oud-wethouder Havenzaken van de gemeente Midden-Delfland. Volgens Verbeet is het gebied Midden-Delfland niet voldoende beschermd. Als er niet gevochten wordt voor het openhouden van het gebied, zal de druk te groot worden en wordt het hele gebied opgeslokt door de aanleg van de Nieuwe Waterweg.

■ Onze dorpsgenoot R.F. van den Ende verwierf op 1 juni de titel Nederlands kampioen autospuiten en daar werd niet mee bedoeld een goede wasbeurt. Bovendien werd het eigen bedrijf van deze 28-jarige gekwalificeerd als het beste Nederlandse autoschadeherstelbedrijf.

■ De hervormde kerk van Schipluiden was toe aan een grondige beurt en stond geruime tijd in de steigers. Zelfs de haan en de bol kregen een nieuw goud kleurtje. De as waarop ze stonden bleek bijna doorgeroest.

■ Juni vermeldt dat er op het toekomstig golfterrein al in de tweede eeuw na Christus werd gespeeld. Men vond er vier platte speelstenen ter grootte van een stuiver. Dat archeologisch onderzoek wees tevens op sporen van een boerenbedrijf in die tijd.

■ Bouwwoede in Den Hoorn alom. Met een bouwkrediet van f 600.000,- kan plan Gaag van start gaan en op 20 juni wordt het startsein gegeven voor het bouwplan "*De Oude Veiling*", met echt vuurwerk. Om dat laatste plan voor de bewoners wat toegankelijker te maken krijgen de voetgangers en fietsers nu een echte ophaalbrug over de Kickert. Die is dan met f 1.910.000,- wel wat duurder dan de brug uit Grouw, maar daar wil Den Haag wel voor bijspringen. Voor de VVD is het nog moeilijk te verteren: een brug te klein voor een miljoen te veel.

■ Geen record aantal deelnemers voor de achttiende kadelloop op 6 juli. Met 842 inschrijvingen waren dat er 130 minder dan vorig jaar. Het was dan ook koud en de loop was bijna in het water gevallen door de regen.

■ En wie meldde zich op 18 juli voor het Nederlands kampioenschap vierspanrijden? IJsbrand Chardon! En hij wordt het voor de elfde maal. Een poging om voor de derde maal wereldkampioen te worden faalde in het Belgische Waregem door het slechte weer waardoor één van zijn paarden op het laatste moment kreupel uit moest vallen.

■ In juli kwam de bouw van het aquaduct Gaag in de problemen. De damwand van de daar omgelegde Gaag bleek niet opgewassen tegen de waterdruk. De omlegging moest vervallen en de Gaag afgesloten.

Een maand later werden er symbolisch zeven rondjes gefietst rond het dijklichaam, begeleid door droevig tromgeroffel. Het dijklichaam bleef intact!

■ 10 augustus, de 25e editie "*Zomerfeesten*"! Tien dagen feest! Na een periode met veel zon, zonder een spatje regen, houdt men het deze keer tegen de gewoonte in, niet helemaal droog.

■ De burgemeester opende op 17 augustus de 33e Jongveedag. Zou daar in de toekomst inderdaad nog plaats voor blijven?

■ Aan de grenzen van de gemeente vieren op 31 augustus de bewoners van de Woudsche Droogmakerij met een geanimeerd "Polderfeest" het feit dat ze 150 jaar droog zitten.

■ September, de platanen "vervellen" door het vochtig weer na een droog voorjaar. En dan: "*Schipluiden op de kaart*" wordt "*Schipluiden in de krant*"! Een mini symposium georganiseerd in "De Dorpshoeve" werd afgesloten met een vaartochtje door Midden-Delfland, waaraan onder andere deelnamen leden van de Tweede Kamer. De Volkskrant weidde een volle pagina aan de vraag of "een paar duizend koeien iets beginnen tegen ruim een miljoen mensen, veertig kilometer haven, tienduizend hectaren bedrijfsterrein en het eeuwige niet genoeg van Rijnmond". "*Schipluiden zal doorlopend moeten vechten om zijn functie in 't Groene Hart waar te maken, is het niet tegen Rotterdam dan is het wel tegen Den Haag of Delft*". Het stadsgewest Haaglanden blijkt overigens inmiddels steeds minder levensvatbaar.

■ Onze dorpsgenoot Ben Hoek droeg op zijn manier bij aan de naambekendheid van Schipluiden. Hij won op de Internationale Meubelbeurs in Utrecht de prijs voor het beste meubelontwerp; het was niet zijn eerste prijs op dat vakgebied.

■ Als laatste evenement voor de maand september een UNICEF-loop. Daarmee bracht de jeugd van alle scholen hier samen f 20.000,- op. Dit bedrag was bestemd om kinderarbeid in ontwikkelingslanden tegen te gaan.

■ Dan is nog helemaal de Harmonie St Caecilia niet ter sprake gekomen. Die vierden al het hele jaar het feit dat ze 75 jaar eerder voor het eerst hun muzikale klanken over Schipluiden uitstortte. Al met het Nieuwjaarsconcert werd een boek aangeboden dat in geuren en vooral ook kleuren hun geschiedenis oprakelt. Op 19 oktober namen ze de gelukwensen in ontvangst, 11 november was er een dankdienst en tenslotte werd het feestjaar afgesloten met een daverend jubileumconcert op 23 november in de Rijswijkse schouwburg.

■ Een vermetele zet op het politieke schaakbord om Schipluiden op de kaart te houden was de overeenkomst om plaats voor een rioolwaterzuiveringsinstallatie aan te bieden in de Harnaschpolder. Dat gebeurde onder voorwaarde dat dit gebied Schipluidens grondgebied bleef en dat was buiten de waard gerekend voor wethouder Boelens van Delft. Hij rekende Den Hoorn al tot Delfts grondgebied.

■ De geëmancipeerde Hoornse brandweer stelde op 14 oktober het eerste vrouwelijke brandweerlid in onze gemeente aan.

■ In de sport liet Schipluiden tot het eind toe van zich spreken. Bianca Haring sleepte in oktober nog het Nederlands Kampioenschap Endurance mee (marathon te paard) en Bert Alleblas uit Den Hoorn werd op 6 november tweede bij de schaatswedstrijd om de Peter van Vliet Marathoncup.

■ Op 29 oktober verwisselde de eerste sleutel in het plan "De Oude Veiling" van eigenaar. Er is voortvarend gewerkt sedert 20 juni!

■ In november laait de strijd om de A-4 nog altijd hoog op. In het vlakke Midden-Delfland lijkt de aansluiting van deze weg met de Kruithuisweg door hoogteverschillen van 12 meter de allures van een kermisattractie te krijgen. Rest gelukkig nog de oneindige discussie over een verdiepte aanleg van het restant weg, kosten: 360 miljoen. Je zou ook wel eens na kunnen denken over goed openbaar vervoer.

■ Inmiddels werd het areaal sportvelden op 15 november ook veilig gesteld. Op een fietstochtje naar De Hoven behoef je in de toekomst niet meer zonder sport te zitten. Precies de TV, alleen dit is natuurlijk veel gezonder.

■ Het kinderdagverblijf 't Kickertje was vanaf 30 november goed voor 36 fulltime-plaatsen. Wie zijn daar gelukkiger mee: de ouders (en) of de kinderen?

■ Tenslotte december!! Sinterklaas, Kerstmis! Schipluiden is doodmoe van Haaglanden, 't blijkt toch niet levensvatbaar. Wat een verloren energie! Met Kerstmis ligt er al 10 cm ijs op de vaart. Wat begin dit jaar door getreuzel niet lukte, een elfstedentocht, moet nu toch wel gaan slagen?

■ Deze rubriek is u nu alleen nog een stukje burgerlijke stand verschuldigd. Wel op 31 december 1996 was de bevolking in een jaar tijd toegenomen met 95 mannen en 84 vrouwen. Totaal telde men toen 5050 mannen en 4749 vrouwen, samen 9799 inwoners. Merkwaardig toch? Zou het product van aantal en statische leeftijd voor mannen en vrouwen misschien gelijk zijn? In ieder geval is er goede hoop dat Schipluiden in 1997 haar tienduizendste inwoner kan begroeten, een wethouder (?) en twee raadsleden meer!

Smeerolie is voltooid verleden tijd

DOOR LUK VAN DER HAAM

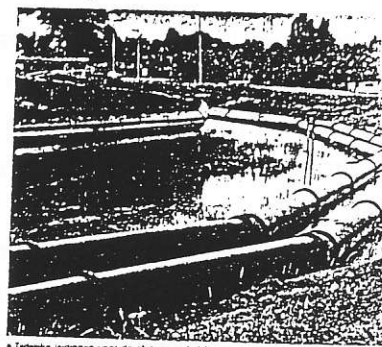
Den Haag. Als een volmondig kerkelijk bevestiging van de overtuiging dat de toekomstige auto's niet meer van olie zullen worden aangedreven, zijn de leden van de Nederlandse Vereniging van Auto's (NVA) op de vergadering van zaterdag 10 september in Den Haag gekomen. Het is niet dat van rekening wordt gehouden met de toekomstige auto's, maar met de huidige auto's. Het is duidelijk dat de toekomstige auto's niet meer van olie zullen worden aangedreven, maar van elektriciteit. Dit is een belangrijke stap in de ontwikkeling van de toekomstige auto's.

ELFTSCHE COUK

ONAFHANKELIJK DAGBLAD

DINSDAG 2 JANUARI

De nieuwe school voor de school van het Doornsemeer

Problemen bij aquaduct G

HIJPLUIDEN. In de Rijkswaterstaatsdienst is onlangs gestart met de bouw van een aquaduct. Hierbij zijn er problemen ontstaan, waardoor de bouw vertraging oploopt. Het is niet duidelijk hoe lang het zal duren voordat het aquaduct voltooid is.

het aquaduct is het project om de door de Verkeerswetgeving in Delft. Dit zal een belangrijke stap zijn in de ontwikkeling van de toekomstige auto's.

Chitterend versierde paarden in Schipluiden

De mooiste paarden en de oudste sleden stonden gisteren op de ijsbaan in Schipluiden. De paarden waren versierd met prachtige kostuums, en de sleden waren ook versierd. Het was een prachtig gezicht.

Schipluiden. Negentien paarden en sleden waren uitgeschreven. De paarden waren versierd met prachtige kostuums, en de sleden waren ook versierd. Het was een prachtig gezicht.

Ieren werden tijdens de Jijngveerlag in Schipluiden uitgebreid beoordeeld.

De ideale koe bestaat niet

De ideale koe bestaat niet. Dit is een belangrijk punt in de ontwikkeling van de toekomstige auto's. Het is niet duidelijk hoe lang het zal duren voordat het aquaduct voltooid is.

De ideale koe bestaat niet. Dit is een belangrijk punt in de ontwikkeling van de toekomstige auto's. Het is niet duidelijk hoe lang het zal duren voordat het aquaduct voltooid is.

Te koop: de Heerlijkheid Groeneveld

H. Brik

In mei 1976 verscheen in enkele couranten en in Elseviers weekblad een eigenaardige advertentie. In deze advertentie werd een perceel water -een deel van de Monsterse Watering - te koop aangeboden met de daarbij horende rechten, verbonden aan de ambachtsheerlijkheid Groeneveld. De eigenaar zou gerechtigd zijn de titel "Heer van Groeneveld" te voeren.

Te koop aangeboden het perceel water, plaatselijk bekend

Monsterse Watering

Gelegen tusschen de Hoge Heul en de Wateringse Zweth, onder SCHIPLUIDEN, kadastraal bekend gemeente Schipluiden, Sectie F, nummers 261 en 263, samen groot 1 ha 92 are 70 ca, met de daaraan verbonden rechten op de

Heerlijkheid „Groeneveld”

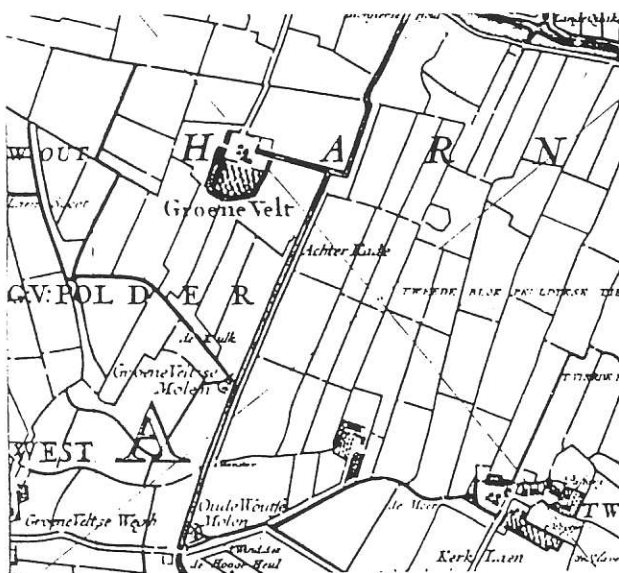
en ambachtsgevolgen, visserij en alle rechten, gerechtigdheden, voorrechten, titels en attributen, welke aan de Ambachtsheerlijkheid verbonden zijn. De eigenaar is gerechtigd de TITEL

„HEER VAN GROENEVELD”

te voeren.
Brieven o. no. 43568, E.W., Postb. 300, A'dam.

*De advertentie in Elseviers Weekblad
van 1 mei 1976*

Deze tekst zou in een advertentie van 100 jaar geleden niet hebben misstaan. Nu komt deze archaische tekst enigszins lachwekkend over.

Groeneveld. Kaart van Kruikius, 1712

Om een en ander in de juiste proporties te kunnen zien moeten we ons eerst verdiepen in de begrippen *heerlijkheid* en *heerlijke rechten*.

Vanaf de Middeleeuwen verstaat men onder *heerlijkheid* een tot het vermogen van de heer behorende vorm van overheidsgezag.

De heer ontving dit recht in leen van de landsheren van de Nederlandse gewesten. Ook het territoir, waarover deze vorm van gezag zich uitstreckte, duidde men aan met de naam *heerlijkheid*.

Korte geschiedenis van de heerlijkheid Groeneveld

- 1250-1260 Bouw van de hofstede Groeneveld.
- 1261 Arent van Wassenaer wordt beleend met de hofstede Groeneveld. Hij voerde nu de titel Heer van Groeneveld.
- 1393 De hofstede wordt verwoest tijdens de twisten i.v.m. de moord op Aleid van Poelgeest.
- 1420 Het inmiddels herbouwde kasteel wordt opnieuw verwoest tijdens de Hoekse en Kabeljauwse twisten.

Het kasteel werd niet meer herbouwd. Op deze plaats kwam een boerenwoning die in de 17de eeuw in het bezit kwam van de familie Van Oldenbarnevelt (op 17 april 1979 ging deze historische boerderij door brand verloren).

In de 18de eeuw, onder koning Willem I, werd de ambachtsheerlijkheid Groeneveld verheven tot gemeente Groeneveld.

In 1855 werd deze gemeente opgeheven en gevoegd bij de gemeente Hof van Delft.

De heerlijkheden werden onderscheiden in hoge en lage heerlijkheden.

De heer van een lage- of ambachtsheerlijkheid, zoals de heerlijkheid Groeneveld, bezat het recht van benoeming van gemeentelijke ambtenaren en van een predikant.

De heer van een hoge- of halsheerlijkheid bezat bovendien het recht om vonnis te spreken over halsmisdaden. Hiervoor liet hij zich meestal vervangen door een baljuw of drost.

In Nederland werden de heerlijke rechten die bestuursgezag gaven in 1798 afgeschaft. Dit gold eveneens voor een groot aantal lagere heerlijke rechten, o.a. de heerlijke jacht- en visrechten.

Een deel van de lagere heerlijke rechten werd in 1814 door koning Willem I hersteld. De meeste zijn echter later weer afgeschaft (Grondwet van 1848 en de Jachtwet van 1923). Enkele heerlijke rechten, zoals het in de advertentie genoemde visrecht, bestaan nog. In de praktijk wordt hier echter niet of nauwelijks gebruik van gemaakt.

Op de advertentie zijn enkele tientallen reacties gekomen. Recht op de titel *Heer van Groeneveld* hebben de aspirantkopers echter niet. Dit recht is, zoals uit het bovenstaande bleek, met het afschaffen van de heerlijkheden verdwenen. Men spreekt in dit geval van een "blote" titel.

Hoe het afgelopen is met het visrecht is niet duidelijk geworden. Verschillende bronnen spreken elkaar in deze kwestie tegen.

Bronnen

- Delftsche Courant 28 juli 1976.
- Elseviers Weekblad 1 mei 1976.
- Elseviers Weekblad 22 mei 1976.

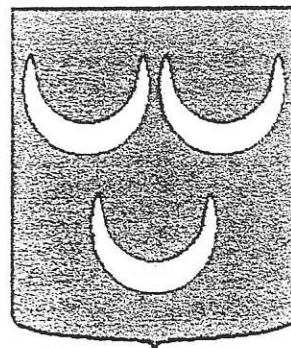
Het wapen van de heerlijkheid Groeneveld

De heerlijkheid Groeneveld voerde een wapen van sinopel met drie liggende halve manen, zgn. *wassenaars*. Deze drie wassenaars vinden we terug in het eerste en vierde kwartier van het gemeentewapen van Wassenaar.

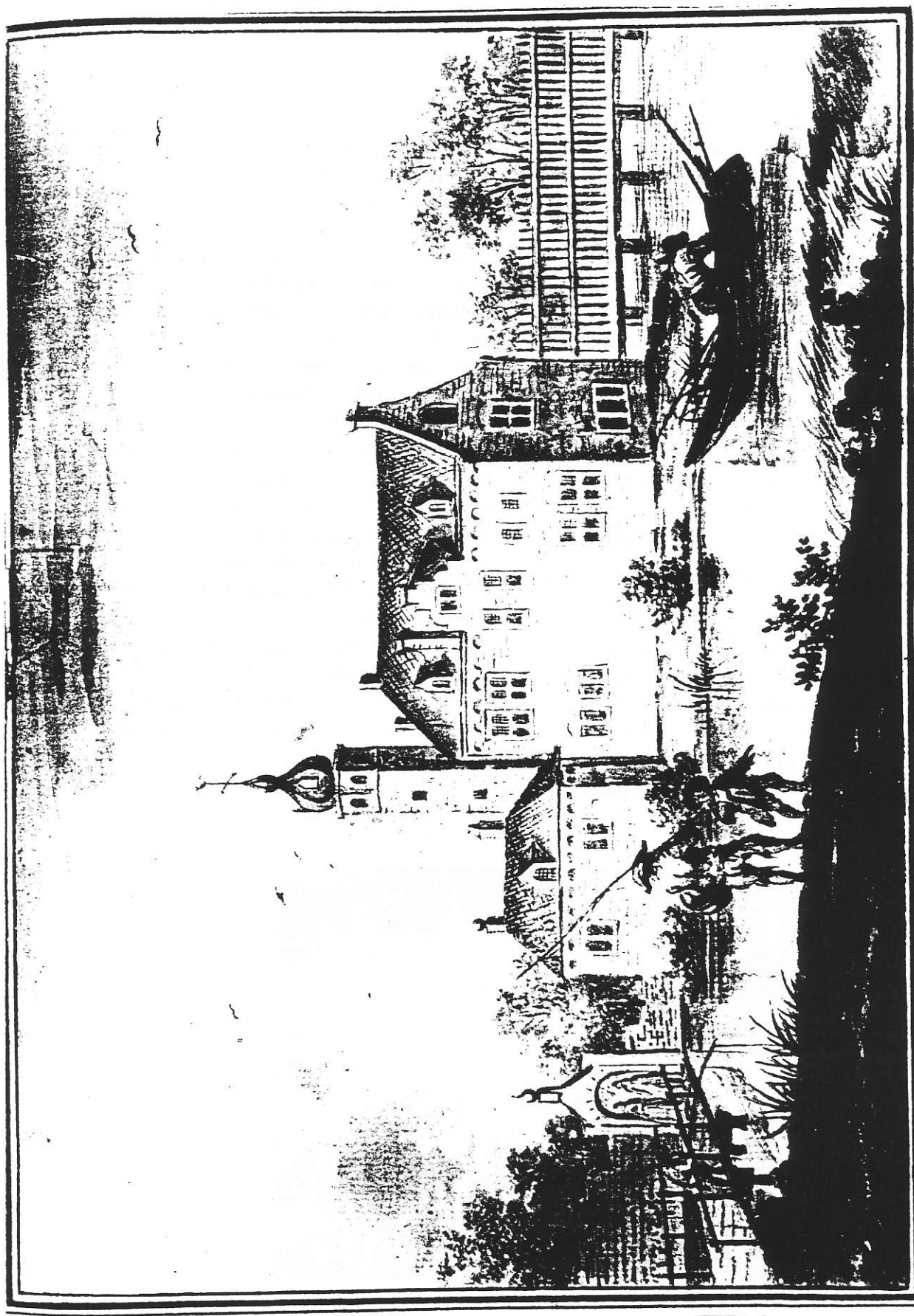
Deze overeenkomst houdt uiteraard verband met de herkomst van de eerste heer van Groeneveld.

De drie wassenaars vinden we bovendien terug in het wapen van het huis Van Polanen. Dit laatste kan worden verklaard uit de familierelatie van Philips van Wasnare (1200) en de Van Polanens.

De in 1855 opgeheven gemeente Groeneveld voerde geen eigen wapen.

*Het wapen van de heerlijkheid
Groeneveld.
Drie zilveren wassenaars in sinopel.*

*De Hofstede Groeneveld, naast het Woud,
 van den Hertog.
 Gebouwd na de originele tekening, bewaarde.*

*bij Delft gereinigd en verbrand door de Delft
 Jan van Beijeren in 1520.
 onder den H. G. van Dudenburg, de Delft.*

De hofstede Groeneveld.
 Fotoreproductie Gemeentelijke Archiefdienst Delft.

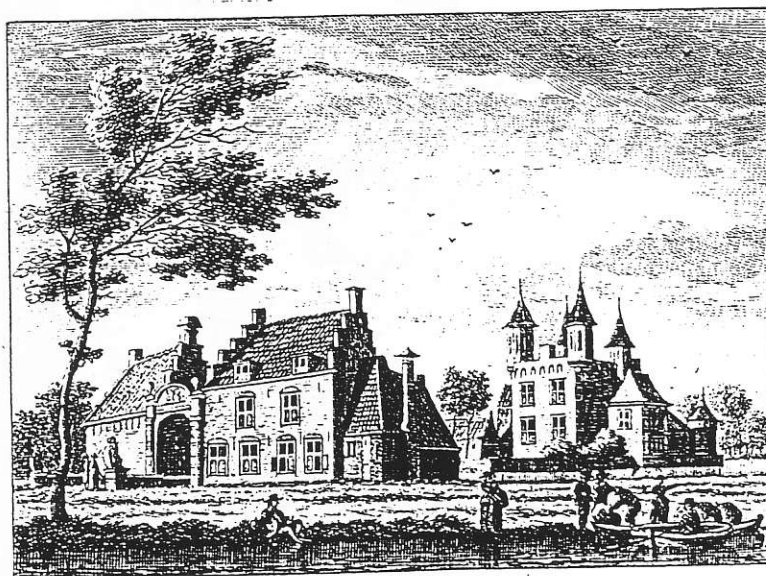
Anna van Keenenburg, een "historische" roman

A.A. Olsthoorn

In het archief van de Historische Vereniging Oud-Schipluiden bevindt zich bovenstaande roman, die speelt in de tijd van Floris de Vijfde. De titel duidt al aan dat de gebeurtenissen, waarop de roman gebaseerd is, zich in onze omgeving hebben voorgedaan. Het graafschap Holland, het gebied Delfland, het huwelijk van Floris V met Beatrix van Vlaanderen, de dagenlange schitterende feesten in Den Haag en omgeving ter gelegenheid daarvan, fungeren al in het eerste hoofdstuk als trefwoorden. We ontmoeten vanzelfsprekend ook de hoofdpersoon, namelijk Anna van Keenenburg, die na de dood van haar ouders was opgevoed op het kasteel van haar oom, heer Jan van Keenenburg.

Het zijn de lotgevallen van jonkvrouw Anna, die in het boek verhaald worden. Die lotgevallen zijn niet gering. Ridder Gilles van Kralingen werft vergeefs om haar hand. Al zijn toenaderingspogingen stranden op een besliste afwijzing. Dit kan hij niet verdragen. Met list en bedrog wordt Anna ontvoerd naar zijn kasteel. Daar wordt ze gevangen

gehouden. De naburige edelen, zoals heer Aem van der Burch, de heren van Naaldwijk, Wateringen en Rijswijk kiezen de kant van Jan van Keenenburg, evenals graaf Floris V. Gezamenlijk brengen zij een krijgsmacht bij elkaar en slaan ze een beleg om de burcht Honingen, waar heer Gillis resideert. Maar ook Gillis van Kralingen kan, met behulp van enkele vrienden, een sterke verdedigingsmacht verzamelen. Weken lang wordt er hevig gevochten. Met wisselend succes. Tenslotte moet de heer van Kralingen wijken voor de regelmatige bestormingen van zijn kasteel. Ook de onderaardse gangen en versteekte kelderruimten kunnen hem niet redden. Hij sterft door een dolkstoot, hem toegebracht door een tempelier, de heer van Arendsberg, die er tot dan toe voor doorging zijn vriend te zijn. Anna keerde terug naar het kasteel van haar oom. Daar kon ze bekomen van de ellende van haar gevangenschap. Uiteraard was er een happy end, namelijk de bruiloft van Anna met de keuze van haar hart. We zijn dan wel ruim 200 pagina's verder.

T'SLOT KEENENBURG.

Gravure van A. Rademaker, ca. 1750

De roman werd geschreven door J.C. van den Berg rond het jaar 1900 en vertoont uiteraard de stijlkenmerken van die tijd. Opvallend is echter de beschrijving van de plaatselijke sfeer, die in het hele boek knap wordt volgehouden. Al lezend waant men zich inderdaad in het Laat-Middeleeuwse Holland. Ook de karakters van de hoofdpersonen komen behoorlijk uit de verf. Hoe gedroegen de adellijke machthebbers zich in het verleden? Vaak waren ze arrogant en zeer eigengereid, zoals heer Gillis van Kralingen en ook, ondanks vele goede eigenschappen, de heer van Keenenburg. Sommigen bezaten echter een aangeboren beschaving en wijsheid, waardoor ze terecht door hun onderdanen gewaardeerd werden, zoals heer Aem van der Burch. De enorme afstand die er bestond tussen het gewone volk en de adel komt in de verschillende hoofdstukken eveneens duidelijk tot uiting. We zien ook de achtergronden van diverse vete's die tussen adellijke families konden ontstaan. Daar waren allerlei oorzaken voor. Hovaardigheid of hebzucht leidde soms tot een diepgewortelde afkeer tussen de leden van bepaalde huizen. Deze afkeer woekerde langzamerhand voort, zo nu en dan aangewakkerd door nieuwe feiten en meningsverschillen.

AEM VAN DER BURCH EEN RIJK LANDMAN VAN 'T DORP WOUT, VADER VAN 12 VOLWASSEN ZOONEN, DIEDT DEZELVE DEN GRAVE VAN HOLLAND AAN.

Afbeelding uit Kok's Vaderlandsch Woordenboek, 1795

De afkeer groeide op den duur uit tot haat en die haat kon elk moment aanleiding zijn voor kleine regionale oorlogen. Dan was het hek van de dam. Dan werd er geroofd, gebrandschat, vermoord en aan bezittingen en belangen over en weer schade toegebracht, totdat beide partijen enigszins uitgevoed waren. Dan was het vaak gebrek aan geld of manschappen waardoor de onderlinge gevechten, gewoonlijk slechts tijdelijk, werden gestaakt. De beschrijving van deze onenigheden is soms zeer schilderachtig.

Alle gebeurtenissen in dit boek spelen zich af in Delfland, waar de Keenenburg gelegen is. Het is de tijd dat de ontginningen nog aan de gang zijn. Een groot deel van Delf-

land bestaat nog uit drassige bosgronden, begroeid met kreupelhout. De hoger-gelegen delen bestaan voor een klein gedeelte uit grasland, afgewisseld met eeuwenoude bossen, waar stoere eiken en statige olmen het landschap bepalen. Slechts een klein aantal overschaduwde bospaden zorgt voor enige toegankelijkheid. Een dergelijke omgeving was uiteraard bijzonder geschikt om voeding te geven aan fantasieën aangaande kabouters, aardmannetjes en heksen. De periode van de Late Middeleeuwen was daar dan ook vol van. Voor elke onverklaarbare gebeurtenis werd een oplossing gezocht. Als deze niet uit natuurlijke oorzaken afgeleid kon worden, dan werd de fantasie te hulp geroepen.

Op bepaalde bladzijden plaatst de roman de lezer voor vraagtekens. Kloppen deze passages wel, wat de historische feiten betreft? In de periode rond 1280 ontmoeten we bijvoorbeeld Aem van der Burch in 't Woudt. Hij bewoont daar het huis Rozenburg. Kan hij een voorvader zijn van de bekende Aem van der Burch, die van 1415 tot 1505 leefde? Dit is uiteraard een mogelijkheid. We lezen verder echter ook het verhaal van de twaalf zonen, die door Van der Burch aan de Graaf werden aangeboden om als krijgsman te fungeren. Duidelijk dus een historische onjuistheid. Het is de enige niet. De tekst kritisch volgend blijkt al gauw, dat de schrijver een roman heeft geproduceerd, waarin hij historische elementen uit verschillende eeuwen bij elkaar gebracht heeft. Kennelijk heeft hij archieven geraadpleegd om bijzondere feiten te verzamelen. Gebeurtenissen uit de dertiende tot en met de zestiende eeuw heeft hij ondergebracht in de Late

Middeleeuwen. Dit is gebeurd met veel fantasie en, ondanks alles, toch met enig respect voor de geschiedenis. De avonturen die in de roman verhaald worden, zijn gebaseerd op historische gegevens, al werden ze, wat de volgorde betreft, zeer vrijmoedig weergegeven. Ondanks deze bezwaren blijft "Anna van Keenenburg" een roman die voor de bewoners van de regio Delfland leesbaar genoemd kan worden. Dit wordt mede veroorzaakt door het grote aantal aanknopingspunten met het gebied. Dat de historische volgorde daarbij geweld is aangedaan, waardoor sommige gebruikte jaartallen niet tot een logische samenhang kunnen leiden, wordt gecamoufleerd door de authenticiteit van de gebeurtenissen. Ook de gloedvolle beschrijving van de couleure locale van het gebied en de spanning die in het verhaal wordt opge bouwd dragen daartoe bij. Door bovenstaande positieve punten is de stijl van 1900 ook in onze tijd nog te waarderen.

KASTEELVARIA

J.W. Moerman

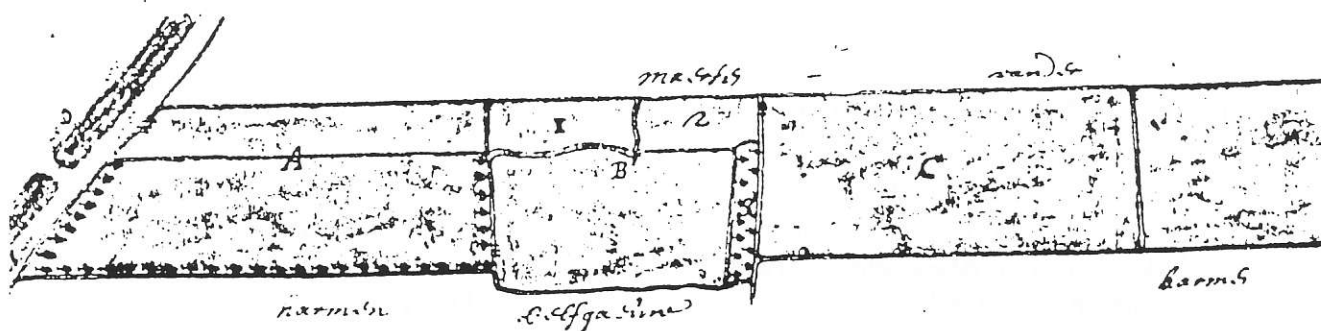
Een kaart van Hodenpijl

Op 20 juni 1687 maakte landmeter Ghijsbrecht Bloteling een kaart van de *'Hofstadt van Hodenpijl ende d'aenhoorijge landen aende Westzijde van de Vaert'*, dat is de Gaag tussen Den Hoorn en Schipluiden. De kaart werd op 21 maart 1688 voorgelegd aan notaris Johan van de Broock te 's-Gravenhage. Cornelis de Jonge van Ellemeet, ambachtsheer van Hodenpijl en Ontvanger-Generaal van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden, wilde hiermee de oorspronkelijke ligging van de hofstad (het kasteel) Hodenpijl aantonen. Hij had een tweetal getuigen meegebracht, namelijk Wiggert Leendertsz. Hodenpijl, oud 47 jaar en woonachtig op de boerderij Hodenpijl en Leendert Jansz. van Luyck uit Schipluiden.

Beiden wezen onder ede de locatie van de hofstad Hodenpijl aan. De getuigen betoogden *'dat sij hetselve van alle oude luyden althoos soo hebben hooren seggen'*. Wigger Leendertsz., die op perceel B woonde, had in 1687 Leendert Jansz. opdracht gegeven om nabij zijn boerderij (op perceel A) enige oude iepen te rooien. Hierbij was hij op *'de fondamenten'* van het adellijke huis Hodenpijl gestoten. Bij graafwerkzaamheden in de zestiger jaren van deze eeuw zijn op dezelfde locatie een waterput en een groot aantal kloostermoppen gevonden. Nog altijd is hier een deel van de vroegere slotgracht te zien. Het huis Hodenpijl werd tijdens de Hoekse en Kabeljauwse twisten in 1351 verwoest.

Caerte ende Metinge vande
Hofstadt van Hoderpijl ende d'aen-
hooyge landen alende West-ryde
vande Vaert.

 scale

Kaart van de "Hofstadt van Hodenpijl" van Ghijsbrecht Bloteling, 1687

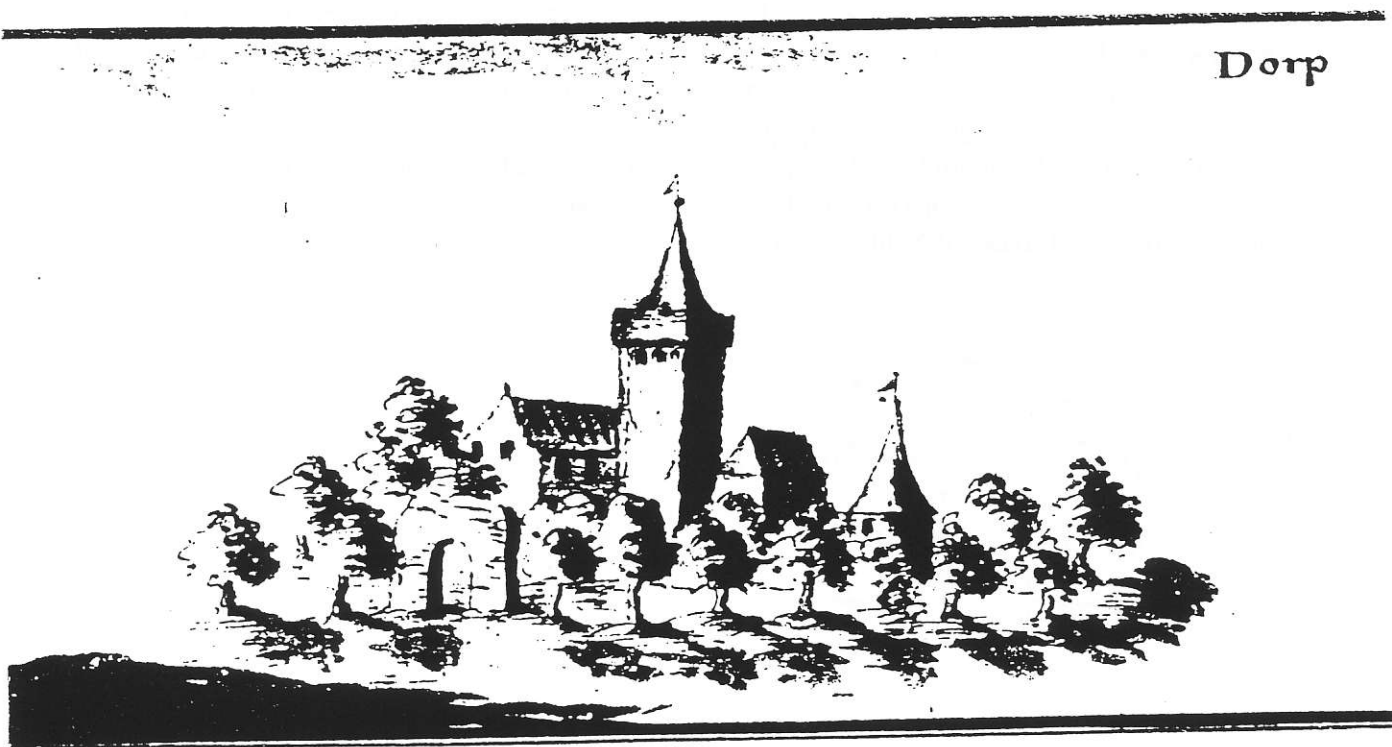
Een kastelein op Huis te Dorp

Vanaf de zestiende eeuw verbleven de Van Dorpen nog maar incidenteel in hun stamslot te Schipluiden. De meeste Van Dorpen hadden huizen in de stad. Zo bezat Arend van Dorp (ca. 1530-1600) een groot huis aan het Noordeinde te 's-Gravenhage, tegenover de z.g. 'Oude Hof', het latere paleis van de Oranjes. Andere Van Dorpen woonden in Delft, Leiden of Haarlem.

Het gelijknamige kasteel in het ambacht Dorp werd bewoond door een kastelein. In 1561 was dat Gerrit Dammasz. Hij was in dienst van de weduwe van Cornelis van Dorp uit Haarlem. Zij bezat 28 morgen land rond Huis te Dorp.

Hiervan pachtte de kastelein voor eigen gebruik 11 morgen, waaronder de boomgaard van 3 morgen. De andere landerijen werden verhuurd aan enkele grondgebruikers uit de naaste omgeving. Huis te Dorp werd in die tijd nog goed onderhouden. In 1559 had de jonkvrouwe van Dorp van het Hoogheemraadschap van Delfland toestemming gekregen om voorzieningen aan te brengen, waardoor er vers water naar de grachten en de boomgaard kon worden geleid. Het betrof de aanleg van enkele sluisjes.

Afbeeldingen uit de tweede helft van de zestiende eeuw tonen het kasteel nog in volle glorie.

Huis te Dorp volgens Potter, 1576

Frederik van Dorp (1546-1621)

In een 'map onbekend' in een Haarlems anti-quariaat werd vorig jaar de hier opgenomen steendruk aangetroffen. Afgebeeld zijn twee gewapende heren op het dek van een schip, met op de achtergrond de Nederlandse driekleur. Er onder staan de namen 'Dorp' en 'Abels' en het jaartal '1572'. Het zijn de

Hollandse edelman Frederik van Dorp en de Friese Focke Abels. Beiden waren op 1 april 1572 als Watergeuzen betrokken bij de innamen van Den Briel.

Frederik van Dorp was 21 jaar toen hij in 1568 in het leger van graaf Lodewijk van Nassau tegen de Spanjaarden vocht in de

slag bij Heiligerlee. Na de Spaanse overwinning bij Jemmingen - eveneens in 1568 - ontkwam hij over de Eems naar Emden. Kort daarna kreeg hij met zijn strijdmakker Jan Abels een leidinggevende functie op de geuzenvloot. Frederik van Dorp was de enige zoon van Philips van Dorp en Dorothea Vellink. In 1602 trad hij op als gouverneur in het belegerde Oostende. Hij is tweemaal gehuwd geweest. Zijn eerste echtgenote was Anna Schets, dochter van ridder Coenraad Schets. In 1616 hertrouwde hij met Sara van Trilio, dochter van de hoofdschout van Utrecht. Frederik stierf in 1621 op 65-jarige leeftijd. Uit het huwelijk met zijn eerste vrouw werden drie zonen geboren, na-

melijk Tertuliaan, Philips en Arend van Dorp.

Philips van Dorp bracht het tot ridder admiraal van Holland en Arend van Dorp was gedurende 34 jaar raad en hofmeester van drie prinsen van Oranje. Uit het huwelijk met Sara werd later nog Frederik van Dorp geboren. In 1663 was deze jongste zoon president in de Raad van Holland, curator van de Leidse Academie en baljuw en dijkgraaf van Rijnland.

De Van Dorpen waren afkomstig van het gelijknamige stamslot in Schipluiden, dat in het begin van de zeventiende eeuw al grotendeels tot een ruïne was vervallen.

Links Frederik van Dorp, rechts Focke Abels

Officier van het huis Keenenburg

In het Rijksarchief van Zeeland wordt het familiearchief De Jonge van Ellemeet bewaard. Hierin bevindt zich onder nummer 180 een brief van Jacob Frederik van Zevender, gedateerd 2 januari 1627, aan Pieter Jansz. van Duijvesteijn. Het geslacht Van Zevender - na Van Egmond bezitter van het kasteel Keenenburg - woonde een groot deel van het jaar in een voornaam huis te 's-Gravenhage. Van Duijvesteijn nam voor de adellijke familie de zaken waar in Schipluiden en St. Maartensrecht. In de periode 1627-1656 trad hij op als schout en woonde hij op de Keenenburg.

In verschillende stukken wordt hij aangeduid als 'officier' van het huis Keenenburg. Pieter Jansz. stond in een bijzondere vertrouwensrelatie met de Van Zevenders. Verschillende malen trad hij op bij beleningen van goederen voor de familie Van Zevender. Zijn vrouw, Desalyna (Elsje) de Swart, had op de een of andere wijze een nauwe band met de familie Van Zevender. Pieter Jansz. van Duijvesteijn heeft hier profijt van kunnen trekken.

Jacob Frederik van Zevender maakt in onderstaande brief onder meer melding van de ernstige ziekte van zijn vader.

Monsieur Duijvesteijn

Ic wilde wel dat ghij mij een van de kleynste vlesjes met rosenwater sont, sij staen in het kleine wijnkeldertje.

Ic en weet niet wat ic van myn vader (Otto van Zevender) seggen sal, hij heeft eergisteren de witte sprou (spruw = ontsteking van het slijmvlies in de mondholte, komt onder andere voor bij stervenden) gekregen, is seer swack, eet weijnich, dan het is nochtans nu so al redelijck nae den tijt met hem.

Nu voor wat nieuws, gisteren sijn so hier dieven geweest, hebben weijnich schaede gedaen, ende en hebben niets gestolen dan 3 hemden van Jan, een paer van onse bovenlakens ende twee fluijnen (kussenslopen), een onderrock van Geertruijt.

De fluijnen hebben wij weder gekregen, want sijse in het wagenhuijs neffens de koets hadden laten vallen.

Als ghij hier komt, sult naeder bescheit hooren. Hiermede weest den here bevolen. Groet alle bekenden. Met haest.

U lieven vrunt,

J.F. van Zevender.

Den 2 Jannuarius 1627.

Otto van Zevender, die gehuwd was met Besten van Brienens, stierf op 15 januari 1627. Op 22 januari werd hij begraven in de Grote Kerk te 's-Gravenhage. Jacob Frederik van Zevender erfde na de dood van zijn moeder op 30 augustus 1634 het huis Keenenburg. Hij werd heer van St. Maartensrecht, Schipluiden, Maasland en Maassluis. Hij was gehuwd met Beatrix van Schagen. De goede relatie van Pieter Jansz. van Duijvesteijn en Elsje de Swart met het geslacht Van Zevender blijkt uit de naamgeving van hun kinderen. Een zoon heette Otto en een dochter Besten Beatrix.

Otto van Duijvesteijn noemde zijn oudste zoon Otto Frederik, naar Otto Frederik van Zevender, die na de dood van zijn vader Jacob Frederik van Zevender, op 8 maart 1639, de belangrijkste erfgenaam was.

Op 27 mei 1671 traden Pieter Jansz. van Duijvesteijn en Elsje de Swart voor het laatst gezamenlijk op als getuigen bij de doop van een kind van hun dochter Besten Beatrix. Pieter stierf vermoedelijk vóór 11 april 1673. Op die datum trad zijn vrouw voor het eerst alleen op als getuige voor een kind van de genoemde dochter. In 1680 bleek Elsje de Swart nog in het ambacht St. Maartensrecht te wonen.

Een logé op de Keenenburg

In de 'Navorser' van 1863, een genealogisch tijdschrift, vermeldt ene L.J. dat hij in zijn jeugd meerdere malen op de Keenenburg heeft gelogeed. Dit was in de tijd van Willem Hendrik van Steenberch, die in 1788 stierf. De schrijver moet dus oud geweest zijn toen hij de volgende herinneringen op papier zette.

'Het kasteel, omgeven van eene, aan de zijde van de trekvaart door Schipluiden, dubbele gracht en toegankelijk over eene steenen - voorheen ophaal - brug, stond op het tweede, binnenste voorplein, aan welks naar de landzijde gekeerde hoeken lage, ronde, destijds onoverdekte torentjes stonden, van omstreeks 8 of 10 voet middellijn, waaruit of waardoor de verdedigers zich verweerden.'

N.B. Dit laatste berust op fantasie van de auteur. Het zuidwesttorentje is inmiddels voor een deel opgemetseld. De jeugd van Schipluiden voert hier nu regelmatig 'oorlogje'.

'De vierkante toren, het hoofdgebouw, had hooggewelfde maar niet diepe kelders (de landstreek is laag) en slechts twee zalen boven elkander; de rondgaande trans met

kanteelen had aan de 4 hoeken overdekte met vensters voorziene torentjes.

Het jongere aan den toren aangebouwde en, naar den stijl te oordeelen, omstreeks 't begin der XVIIIde eeuw vergroote woonverblijf besloeg in mijn tijd de breedte van het plein en bevatte eene dubbele rij van kamers, in twee verdiepingen, en eene ruime vestibule.'

N.B. Hiermee wordt de westelijke vleugel achter de toren bedoeld, die overigens ongeveer een eeuw ouder is dan hier wordt vermeld.

'Daar waren, boven kamerdeuren, geschilderde, denkelijk naar oudere afbeeldingen van het oudste en van het vergroote woonverblijf gebleven. Ook hing er eene zeer oude groote schilderij, het dorp Schipluiden met de er doorheen loopende vaart en eene trekschuit voorstellende. In twee breede, hooge nissen vertoonden, geschilderd, levensgrootte herauten de door hen gehouden wapenschilden van Larcher, La Tremouille en andere aanzienlijke fransche geslachten, daaraan vermaagschapt. In lateren tijd is het mij niet gelukt die schilderwerken op te sporen...'

De Keenenburg te koop (1791)

In de 'Rotterdamsche Courant' van 13 oktober 1791 is een advertentie opgenomen, waarin het kasteel Keenenburg te koop wordt aangeboden.

De originele krant bevindt zich in het archief van de Historische Vereniging Oud-Schipluiden. De tekst luidt als volgt:

JOANNES HUYGENS, Notaris en Prokureur in 's Gravenhage, zal, op Maandag den 31 October 1791, 's avonds ten 5 uren, in de Nieuwe of Schutters Doele in 's Hage, veilen en agt dagen daar aan, zynde Maandag den 7 November 1791, 's avonds ten 6 uren, finaal Verkoopen:

Eerstelyk. Het van ouds vermaarde SLOTH en HOFSTAD, genaamt *HET HUIS van KEENENBURGH*, gelegen in de Heerlykheid van St. MAARTENSREGT, over het Dorp SCHIPLUY in DELFLAND, zoo als het zelve is leggende in deszelfs Grachten, Cingels en Beplantingen, bestaande in een modern, hegt, sterk en sedert korte Jaren byna geheel Vernieuwt HEEREN-HUIS, voorzien met een groot aantal Kamers, waarvan de meeste Behangen en Gestukadoort en met Spiegels en Schilderyen boven de Deuren en in de Schoorsteenen geornceert. Voorts spacieuse Stallingen voor 12 Paarden; Koetshuis voor verscheide Rytuigen; Tuinmans-Huis en verdere Gebouwen; mitsgaders Steene Salon; wyders zeer wel aangelegde TUIN en BOOMGAARDEN, met beste Vruchtboonen, beplant, Boschen van opgaande Boomen, Allées, Cingels en Vischryke Vyvers, alles te samen groot circa vyf Morgen, met het Recht van Zwanendrift, en een GRAF-KELDER; mitsgaders Twee Banken voor elkander, in de Kerk te Schipluy, en nog Drie

Ten Tweede. Een kapitale, hegte, sterke en wel betimmerde HUISMANS-WONING, bestaande in Huis, Stalling voor veertig Kocheesten en twee Paarden, Hooybergen en Scheur met 27 Morgen best WEY- en HOOY-LAND, alles annex den andere, staande en gelegen omtrent de Voorpoorte van den Huize van Keenenburgh onder St. Maartenrecht, naast No. 1, Verhuurt tot Kersmis 1795 en Mey 1796, voor 370 Guldens vrygeft van alles: zynde alle Ordinaris en Extraordinaris Verpondingen en Lasten voor den Huifder.

Ten Derden. Een Stuk LAND, groot twee Morgen vyf en twintig Roeden, onder den Ambagte van Dorp, in de Zouteveensche Polder, zynde beplant met Elfen, Esfen en Willige HAKHOUT, belast met een Thynsje van 8 Penningen, per Morgen.

Alles breeder by Biljetten gespecificeert en kunnende de voorschreve Partijen driemaal 's weeks, als: Dingsdag, Donderdag en Saturday, door de Gegadingdens worden bezigtigt; zynde alle dezelve uit de Hand te koop, en nader informatie te bekomen ten Comptoire van voornoemde Notaris en Prokureur HUYGENS, in 's Gravenhage.

'Het Slot' te Abtswoude

In 1387 was er voor het eerst sprake van de 'Heymwerf' te Abtswoude (Popswoude). Het betrof een aanzienlijke verbouwing van de woning van de abt van Egmond. Sinds de elfde eeuw bezat de abdij van Egmond 19 hoeven aan weerszijden van de rivier de Delf (de latere Schie). Deze hoeven vormden later het aparte ambacht Abtsrecht. De omvang van dit bezit noodzaakte de abdij om hier een uithof te stichten. De abt van Egmond bezat in zijn heerlijkheid Abtswoude de hoge en lage jurisdictie. Hij had dus ter plaatse een eigen baljuw, die over het halsrecht beschikte en soms daadwerkelijk eigen gevangenen hield. De abtswoning blijkt in 1507 een kerker te bevatten. Het Hof van Holland bepaalde in 1542 dat de schout van Delft een gevangene moest vrijlaten, die hij binnen Abtsrecht had opgepakt. Hieruit blijkt dat het recht van de abt in die tijd nog ten volle van kracht was. In 1567 werden voor het laatst herstelwerkzaamheden uitgevoerd aan de "gevanckenis-

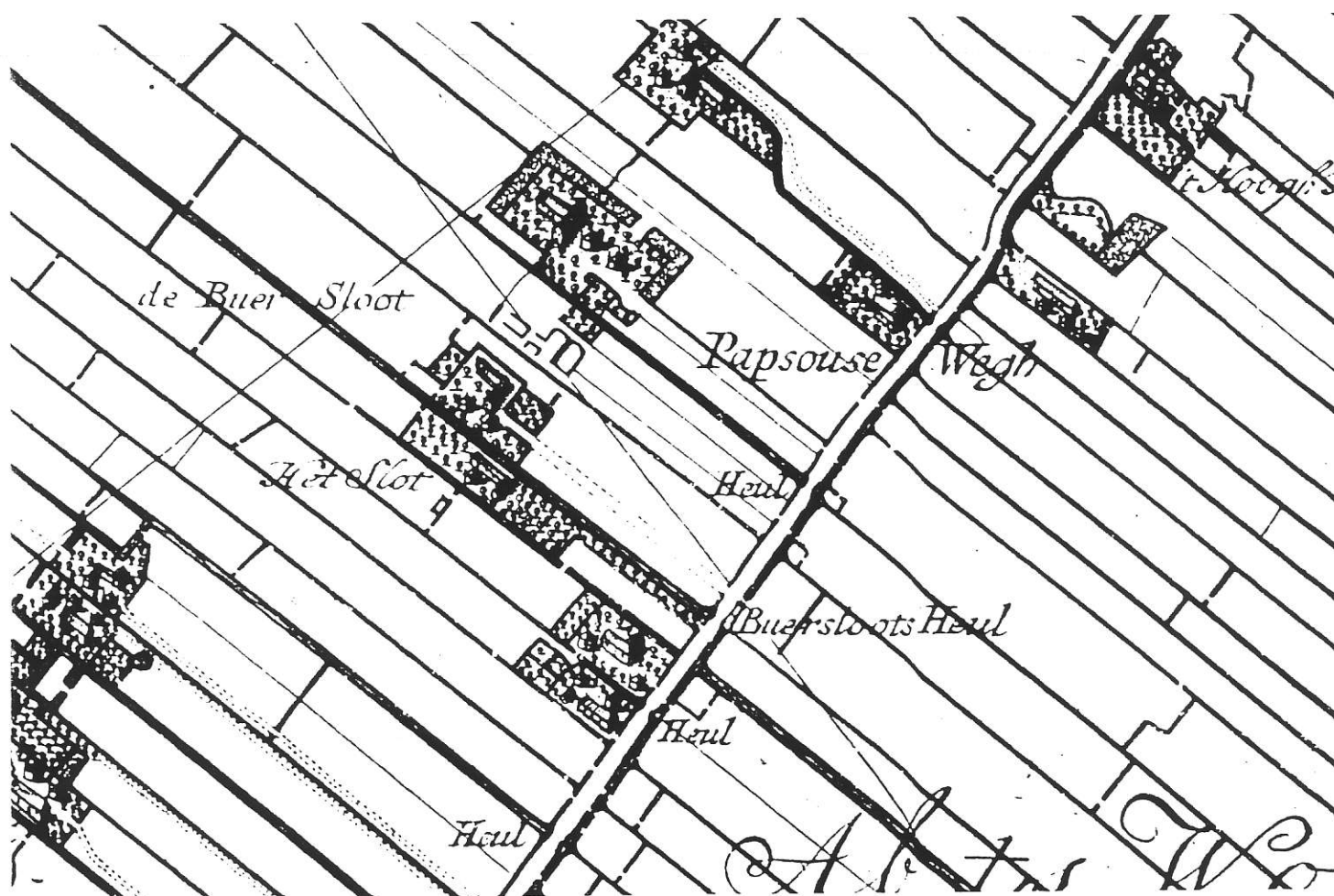
se op de huysinge van de prelaet in Abtsrecht".

De stad Delft heeft altijd moeite gehad met het bestaan van de zelfstandige heerlijkheid Abtsrecht. In het begin van de zestiende eeuw spande het stadsbestuur tevergeefs een rechtszaak aan tegen de abt van Egmond. De magistraat was tegen de vestiging van een versterkt huis in de omgeving van Delft. De abt voerde aan dat zijn woning in Abtswoude zeker niet als een fortificatie beschouwd moest worden, aangezien het de hiertoe vereiste hoedanigheden miste. Bovendien lagen er in de naaste omgeving van de stad al verscheidene andere versterkte huizen. De abt verwees onder meer naar de kastelen Altena en de Keenenburg. Zijn uithof was zeker niet met deze adellijke huizen te vergelijken. Wel onderscheidde zijn huis zich van de andere woningen op het platteland. De abtswoning was voor een belangrijk deel in steen opgebouwd, terwijl de meeste boerderijen nog van hout en riet waren.

Een rekening in het archief van Egmond (uit 1551) geeft ons enig zicht op de gebruikte materialen. Voor verbouwwerkzaamheden werden in dat jaar onder meer hout, stenen (ook hardstenen), kalk, lood en leien geleverd. Bij de abtswoning kwamen twee nieuwe hooibergen.

In 1561 (de Tiende Penning) en in 1570 (Universiteitsarchief Leiden) blijkt hier Willem Meesz. (Meusz.) te wonen. Hij wordt zowel met 'slotman' als met 'casteleyn' aangeduid. In 1577 was er sprake van een ver-

vallen huis. In 1584 woonde hier Pauwels Cornelisz. Cools, baljuw en schout van Abtsrecht. Hij was een voormalige kanunnik van Egmond en ontving nog tot 1597 een uitkering van 300 ponden. In het midden van de zeventiende eeuw woonde Pieter Cornelisz. van Leeuwen 'op 't Slot' te Abtswoude. Op de kaart van Kruikius (1712) wordt bij een van de boerderijen de toponiem 'Het Slot' vermeld. Van de voormalige uithof van Egmond lijkt dan bovengronds niets meer bewaard te zijn gebleven.

De ligging van 'Het Slot' te Abtswoude volgens Kruikius, 1712

Literatuur (voor zover nog niet vermeld)

- J.H. Brakke, 'Het verdwenen huis Kenenburg en sommige zijner bezitters',
in: *Ons Voorgeslacht*, jrg. 1965, blz. 12 e.v.
- J. Hof, *De abdij van Egmond van de aanvang tot 1573*. Hollandse Studiën 5.
's-Gravenhage-Haarlem 1973.
- J. Kok, *Vaderlandsch Woordenboek*, deel 12. Amsterdam 1793, blz. 620 e.v.
(Van Dorp).
- K.J. Slijkerman, 'De oudste generaties van Zuid-Hollandse geslachten Duivestein',
in: *Ons Voorgeslacht*, jrg. 1982, nr. 1, blz. 13-19.

Kasteel Keenenburg in beeld

R. Visser-Rotgans

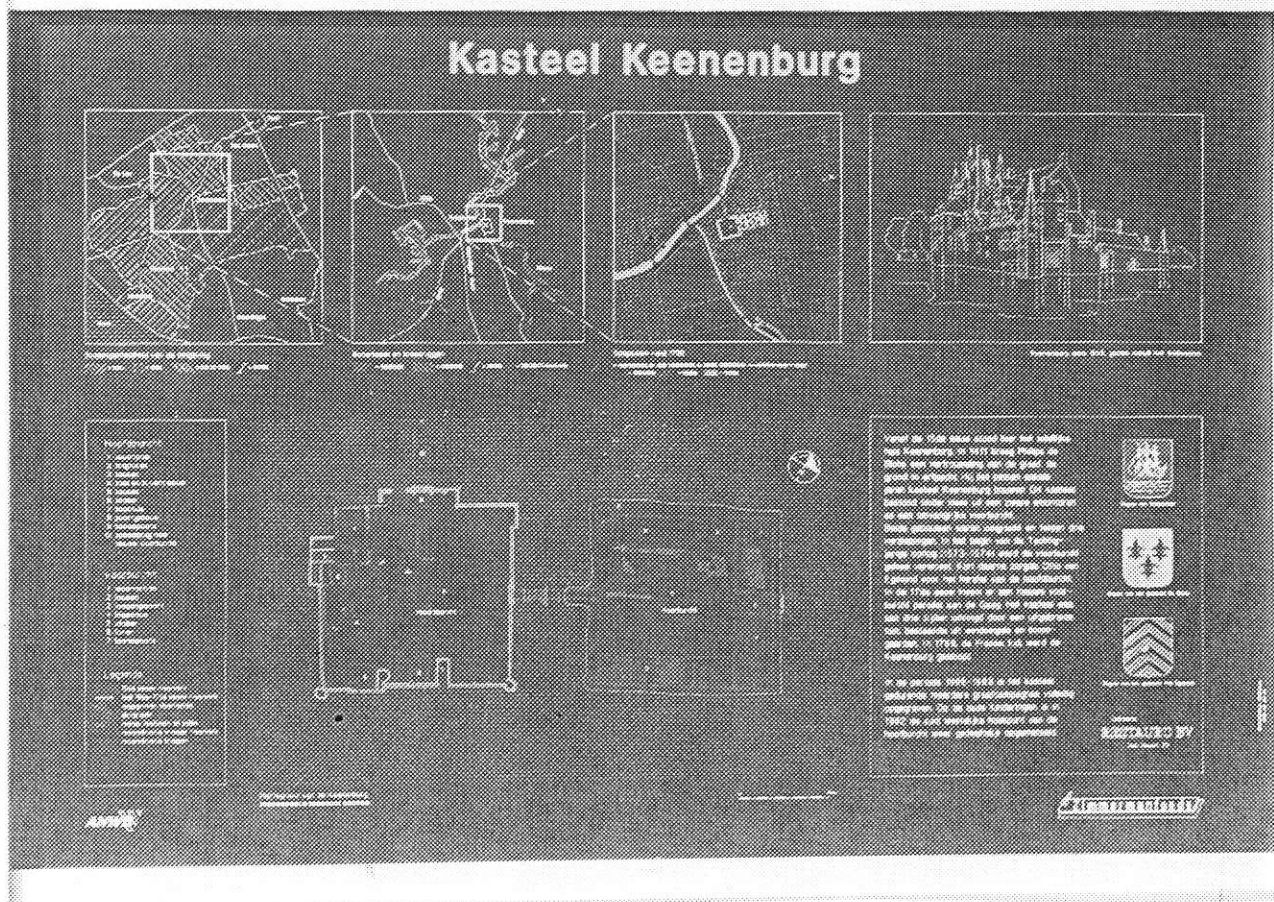
Bij de overdracht van het herbouwde zuidwest-torentje van kasteel Keenenburg in september 1992 heeft de Stichting Heropbouw 'Toren Keenenburg' aan de toenmalige wethouder van Cultuur, mevr. Van Paassen, een plan aangeboden betreffende de herinrichting van de kasteeltuin. Tevens was in het plan een ANWB-informatiebord opgenomen.

Alhoewel tot op heden niet duidelijk is hoe de inrichting van de kasteeltuin eruit gaat zien, is vorig jaar overgegaan tot het verstekken van de opdracht voor het informatiebord. Het bord geeft door uitgebreide historische informatie over het kasteel met

plattegronden en tekeningen een goed beeld hoe het kasteelcomplex er uit heeft gezien. Het geeft een meerwaarde aan het herbouwde gedeelte en is voor de gemeente Schipluiden uit toeristisch recreatief oogpunt een waardevolle aanvulling.

Aan het ontwerp voor het bord is een bijdrage geleverd door ir. Peter van Velzen, restauratie-architect, drs. Epko Bult, stadsarcheoloog van Delft en drs. Jacques Moerman, historicus.

Financieel is het bord mogelijk gemaakt door een subsidie van het ANWB Zimmermanfonds, een bijdrage van de Stichting Herbouw Toren Keenenburg, en een subsidie van de gemeente Schipluiden.

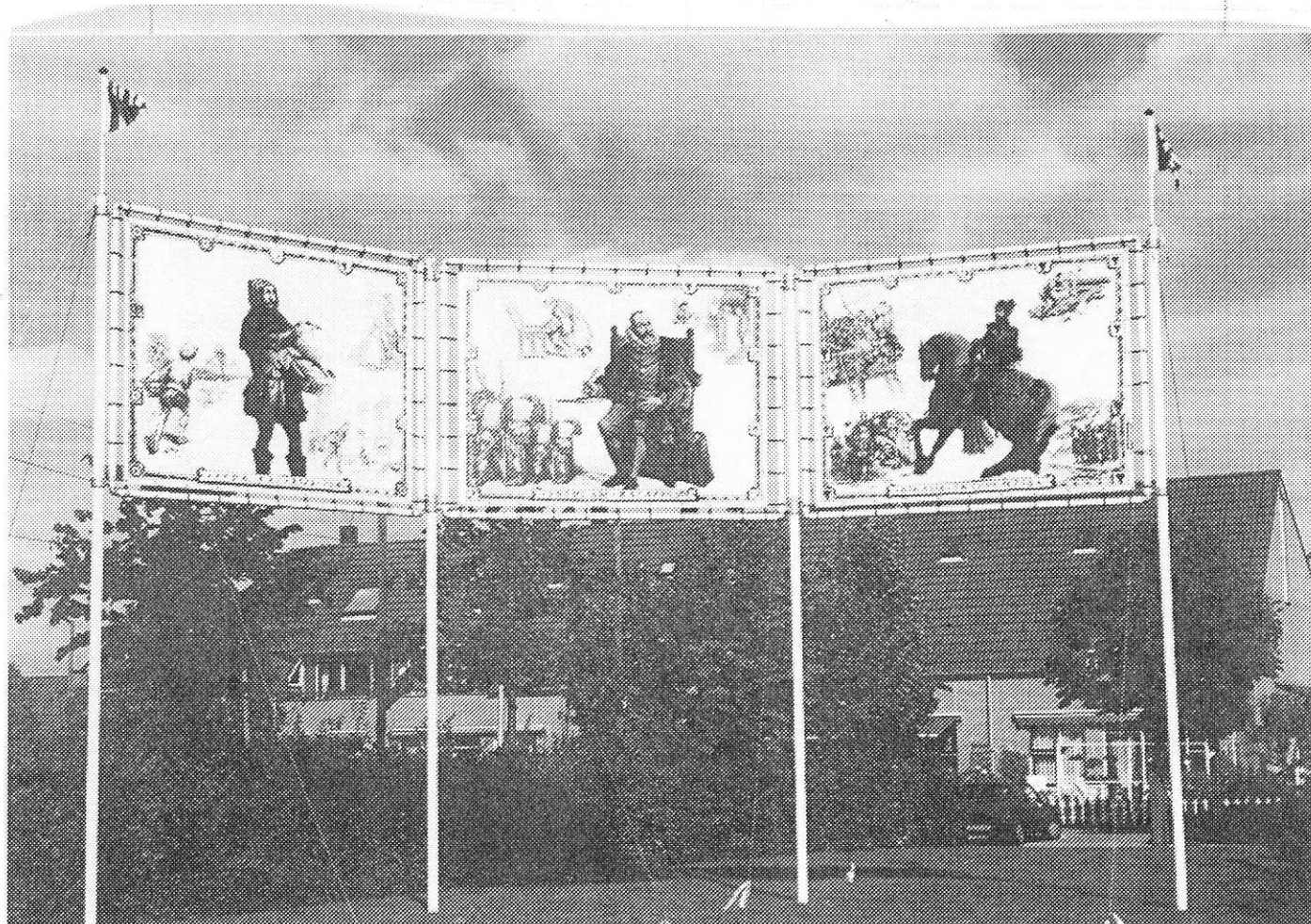
Het ANWB-informatiebord bij de kasteeltuin

Medio augustus is het bord geplaatst, tijdens het project Kastelen in beeld 1997, een gezamenlijk cultuurhistorisch project van de Provinciale VVV Zuid-Holland, Kunstgebouw en de Federatie Cultureel Erfgoed Zuid-Holland. Doel van het project was om tien relatief onbekende kasteellocaties in Zuid-Holland, waaronder het herbouwde torentje van Keenenburg, onder de aandacht te brengen.

In de ter gelegenheid hiervan samengestelde brochure werd alles over verleden en heden van de kasteellocaties uit de doeken gedaan. In de bijbehorende folders waren fietsroutes opgenomen langs de kastelen.

Het project werd beeldend onder de aandacht gebracht door een fraaie vlag die bij alle kasteellocaties wapperde en een drieluik dat gedurende het project langs drie locaties heeft gereisd waaronder Schipluiden. Het drieluik (van kunstenaar Norman Beierle) benadrukte naast het defensieve karakter van een kasteel ook twee andere functies: een economische en een bestuurlijke.

Zo heeft Schipluiden dankzij kasteel Keenenburg deze zomer als toeristische en cultuurhistorische attractie op de Zuid-Hollandse Kaart gestaan !

Het drieluik bij de kasteeltuin

1785. Oproer in Schipluiden

J. Ham

Drukte in de Dorpsstraat

In de Dorpsstraat langs de Gaag in Schipluiden was het ongewoon druk op een novemberavond van het jaar 1784. Bij de oude herberg "De Vergulde Valck" was niets te zien, maar voor die andere uitspanning, "Het Wapen van Schipluiden" naast de kerk gelegen, was veel volk op straat.

Een groep mensen stond luid pratend voor deze herberg, die toen ook wel 't Regthuys werd genoemd. De schout en de schepenen van de ambachten Schipluiden, Maartensregt, Dorp en Hodenpijl kwamen in dit huis regelmatig vergaderen over bestuurszaken en kleine rechtszaken. De oorzaak van de opgewonden gesprekken was een aanplakbiljet, een officiële aankondiging, die te zien en te lezen was bij het licht van de kaarslantaarn aan de buitenmuur van deze herberg. Het was een publicatie van een Resolutie van de Groot Mogende Heren der Staten van Holland en Westfriesland. Mannen tussen de 18 en 60 jaar werden hier dringend opgeroepen om vrijwillig in krijgsdienst te treden.

Ze zouden geoefend worden in het gebruik van wapens, enz. De vermogenden moesten hun eigen wapens meebrengen en de onvermogenden zouden hun wapens en hun verdere uitrusting verkrijgen van de Staten van Holland.

Ook werd hun medegedeeld, dat als er niet genoeg aanmeldingen zouden komen, zou een gedwongen inschrijving het gevolg zijn. Elke derde man zou vrijloten. Het plakkaat was gedateerd 18 november 1784.

Uit de opmerkingen om en in de herberg, waar het naar bier en tabak rook, kon men wel opmaken, dat er heel weinig animo was om zich als toekomstig soldaat aan te melden. Militaire dienstplicht was toen onbekend. Er waren wel huursoldaten. Meestal waren dat verarmde Duitse boe-

ren en ook wel Walen of Zwitsers. Het was hun beroep, maar ze hadden vaak een slechte naam.

In het dorp Maasland, dat toen ongeveer 420 mannen telde in de leeftijd van 18 tot 60 jaar, meldden zich maar 48 vrijwilligers aan. Dit aantal was zo laag, dat de schout van Maasland een half jaar heeft gewacht met de toezending van deze gegevens naar Den Haag. Men begreep er ook niet veel van. Ja, in het jaar 1747 had men in heel Holland en dus ook in Schipluiden op hoog bevel lijsten moeten aanleggen met de namen van alle weerbare mannen. Toen werd er een aanval verwacht van een Frans leger. Nu dreigde er echter geen oorlogsgevaar, want de Vierde Engelse Oorlog (1780-1784) was zojuist beëindigd.

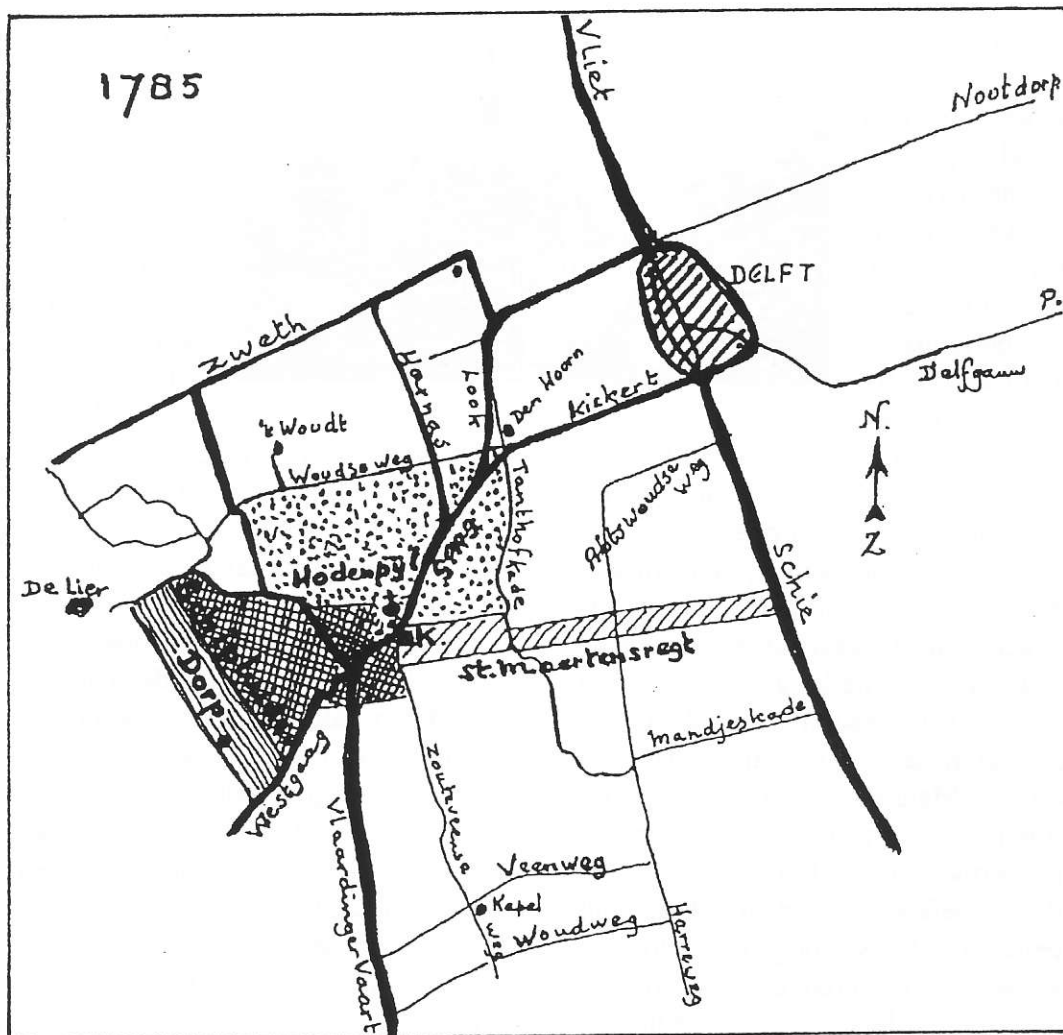
Politieke moeilijkheden

De Staten van Holland, die vanuit Den Haag het hoogste gezag over deze grote provincie (Noord- en Zuid-Holland samen) uitoefenden, verwachtten echter binnenlandse politieke moeilijkheden.

Wat was er dan toch aan de hand in die tweede helft van de 18de eeuw? Vooral verspreid door Franse schrijvers hadden de voor die tijd "moderne" ideeën van Vrijheid, Gelijkheid en Democratie vele gegoede burgers sterk beïnvloed. Velen waren zeer ontevreden over de misstanden. Van enige democratische invloed op het bestuur van stad of land was geen sprake. In de steden verdeelden de regenten uit enkele voornaamste families de hoge betrekkingen. Ambten waren te koop.

Vele belastingen werden verpacht. Daarbij tierde de corruptie welig. Ook was er geen vrijheid in geloofszaken. De openbare uitoefening van de r.k. godsdienst was verboden. Veel ellende was er ook door de vele oorlogen. Onze vloot verkeerde in een wanhopig slechte conditie. Honderden handelsschepen waren door de Engelsen geïkapt. De visserij en de nijverheid waren op sterven na dood, met als gevolg grote werkloosheid en armoede, vooral in de steden.

De slappe houding van de stadhouder Willem V, prins van Oranje, waarvan men zoveel had verwacht, deed de ontevredenheid nog groeien.

De ambachten Houtpolder, Schipluiden, St. Maartensrecht en Dorp vóór 1800

Patriotten en Prinsgezinden

De ontevredenen zochten elkaar op. Omdat ze het beste met hun vaderland (patria) voor hadden, noemden ze zich Patriotten. Ze ontmoetten elkaar in koffiehuisen en later in hun eigen sociëteiten. Er werden in het geheim pamfletten verspreid en krantjes gedrukt vol felle aanvallen op het landsbestuur en vooral ook op de Prins van Oranje. Sommige Patriottengenootschappen schaften zich wapens aan waarmee in het geheim werd geoefend. Ze hielden schietoefeningen en soms marcheerden ze door de stad.

De arbeiders in de steden en velen op het platteland bleven als vanouds Oranje trouw. Zij werden Prinsgezinden genoemd. Ook zij gingen zich organiseren. Op papier en in het publiek scholden ze elkaar uit voor Kezen en Oranjeklanten. Er kwamen rellen van en botsingen. Ongeregeldheden waren aan de orde van de dag in de steden van Holland en Utrecht en ook op het platteland.

Omdat vele aristocratische regenten, afgevaardigden van de steden, sinds jaren reeds

een anti-stadhouderlijk standpunt in de politiek hadden ingenomen, sloten dezen zich aanvankelijk bij de Patriotten aan.

De Staten van Holland in Den Haag, met een meerderheid voor de Patriotten, waren sterk anti-Oranjegezind. Samenscholingen werden verboden en ook o.a. het openlijk dragen van oranje. Men vreesde een burgeroorlog.

Omdat de Prins van Oranje nog steeds opperbevelhebber was van het Staatse leger, trachtten de Staten van Holland, het machtige provinciebestuur, een eigen weermacht te organiseren om eventueel op te kunnen treden tegen de binnenlandse "vijand", en dat waren de Prinsgezinden. Daarom verschenen er in het najaar van 1784 overal aanplakbiljetten om vrijwilligers te werven voor een eigen Hollands legertje. Dat plan mislukte. Ook in Schipluiden waren heel weinig aanmeldingen. Men kon dus ook hier een gedwongen inschrijving met loting verwachten en die kwam dan ook in de maand januari van het jaar 1785.

De oproep en de onrust

Dat nieuwe jaar was nog slechts enkele weken oud, toen de dorpsbode rondging in Maartensregt, Schipluiden, Dorp en Hoden-

pijl om met luide stem na enkele klinkende slagen op zijn koperen bekken het volgende om te roepen:

Aan een ieder wordt bekend gemaakt, dat op hoog bevel van de Groot Mogende Heren der Staten van Holland en Westfriesland iedere man alhier tussen 18 en 60 jaar verplicht is om zich op zaterdag 28 januari aanstaande te melden in het Regthuys vanouds genaamd Het Wapen van Schipluiden.

Daar zullen de Schout en het Geregt zitting houden. Onder hun toezicht zullen hier de inschrijving en de loting voor de weermacht plaatsvinden. Iedere derde man zal vrijloten.

De mannen uit het ambacht Schipluiden moeten zich melden om 10 uur 's morgens. De mannen uit de andere ambachten Hodenpijl, Dorp en Maartensregt worden verwacht om 2 uur in de namiddag.

De bode eindigde met de traditionele oproep: "Zegt het voort, zegt het voort".

Het werd het gesprek van de dag op het werk en thuis bij het haardvuur. In de herbergen werden door sommigen na een stevige dronk heel opruiende opmerkingen gemaakt aan het adres van die hoge heren in Den Haag. Er werd al geroepen, dat niemand zich moest gaan aanmelden.

Het werd onrustig in het dorp en er groeide een rumoerige stemming in Schipluiden en omgeving naarmate de 28ste januaridag naderde. Waar zou dat op uit draaien? Rad-draaiers en onruststokers hadden vrij spel, want gewapende schutters van een burgerwacht om de orde te bewaren vond je alleen in de steden. Veldwachters waren in die tijden op het platteland onbekend. In het dorp Den Hoorn werd de eerste veldwachter pas in 1857 aangesteld.

De bodebus van Schipluiden werd in de periode 1720-1750 in koper gegoten in Lodewijk XIV-stijl voorzien van de driehanger, een bekend motief in de edelsmeedkunst.

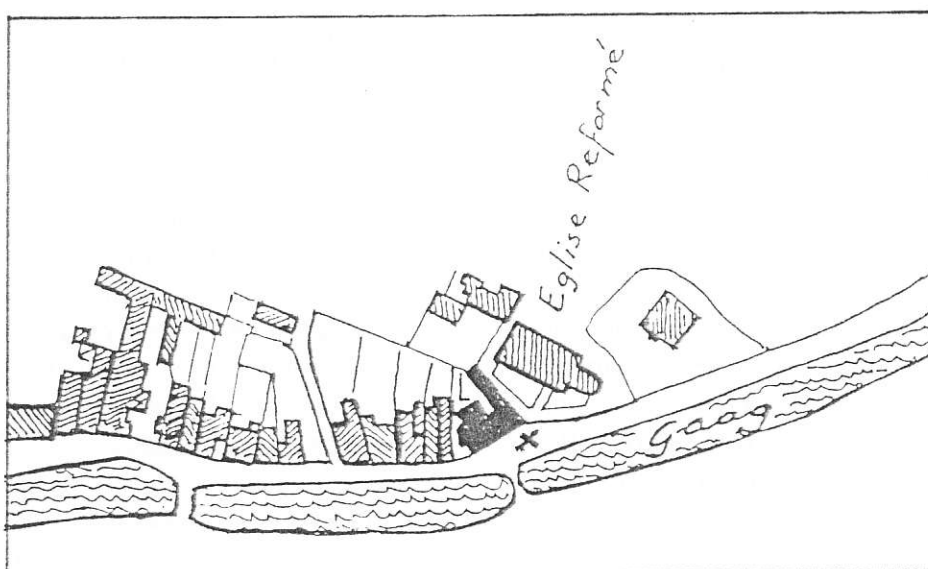
Het schildje voor Schipluiden kon verwisseld worden met de andere schildjes van de ambachten (later gemeenten) St. Maartensregt en Dorp.

(Uit "De Hollandsche Bodebus" door M. Agterberg, 1980)

Oproer in Schipluiden

Lang voor 10 uur was het op die zaterdagmorgen 28 januari 1785 al aardig druk geworden in de Dorpsstraat bij de herberg naast de kerk. Het werd hier een hele samenschooling van meer dan honderd man. Daar voegden zich ook vrouwen bij en opgeschoten jongens. De boeren uit Hodenpijl, Maartensregt en de Dorppolder, die pas in de namiddag verwacht werden, waren nu al in de vroege ochtenduren naar Schipluiden gekomen om te protesteren, de inschrijving te

verstoren en de loting onmogelijk te maken. Toen om 10 uur de zware eiken deur van het oude Regthuys wijd open werd gezet, ging er een gejoel en geschreeuw op uit de menigte. De bedreigingen en verwensingen aan het adres van de schout en de schepenen, die achter de grote tafel in de gelagkamer hadden plaats genomen, klonken zo verward en door elkaar heen, dat het binnen onmogelijk was om de oproerkraaiers aan hun stem te herkennen.

*Deel van de oudste kadasterkaart van Schipluiden, opgemeten in 1813.
(X Plaats van de samenschooling in 1785 nabij het Regthuys naast de kerk)*

Een stel opgewonden kerels drong naar binnen, niet om zich aan te melden, maar om op hoge toon en met woedende gezichten de schout toe te schreeuwen wie hun werk zou moeten doen en wie hun gezinnen zou onderhouden, als zij straks in krijgsdienst zouden moeten komen.

Niemand meldde zich aan. De toegang tot de herberg werd ook verhinderd door een groep mannen, die vastbesloten was om iedereen tegen te houden, die naar binnen wilde. Daar kwamen vechtpartijen van en er werden rake klappen uitgedeeld.

De stemming werd steeds rumoeriger. Er vlogen kluiten aarde door de lucht en kwajongens gooiden straatvuil tegen de luiken en de ramen. Het was maar goed, dat de Dorpsstraat in die jaren nog niet bestraat was.

Toen er een paar ruiten sneuvelden en er nog andere ongeregelheden plaats vonden, schorste de schout de zitting en trok zich met de andere leden van het Gerecht terug in de opkamer boven de grote kelder. Zij besloten verslag uit te brengen van de verstoring van de openbare orde, het verhinderen van de voorgeschreven verplichte in-

schrijving en de loting. Dit schreef men aan de baljuw van Delfland, mr. Jacob Adrienszn. van der Lely, die tevens dijkgraaf was van het Hoogheemraadschap van Delfland. Hij vertegenwoordigde het hoogste gezag in deze omgeving.

De schout voegde daar nog een lijst bij met elf namen van mannen, waarvan hij dacht, dat deze wel een voorname rol hadden gespeeld in het verzet. Hij stelde hen verantwoordelijk voor alle ongeregelde heden buiten en binnen het Regthuys. De bode werd opgedragen het verzegelde verslag spoorlags naar Delft te brengen.

Elf verdachten in het gevang

Na een paar rustige weken kwam er medio februari opnieuw enige spanning in het dorp. De bode van Delfland kwam, getooid met zijn bodebus (het teken van zijn officiële zending en opdracht) alle elf mannen persoonlijk aanzeggen, dat zij op 14 februari a.s. voor het Gerecht van Delfland moesten verschijnen.

Zij moesten voorkomen wegens ongehoorzaamheid en verzet tegen het wettig gezag van de Baljuw en de Welgeboren Mannen. Dit gezag zetelde in de Waterslootse Poort, de westelijke stadspoort van Delft. Zulke overtredingen werden in die tijden meestal zeer streng gestraft.

De elf reden allemaal naar Delft op die dinsdag 14 februari 1785 en stonden in een

deemoedige houding voor de 87-jarige baljuw Jacob van der Lely. Het waren Pieter van den Bosch, Gerrit Willink, Jan van Schaik, Cornelis Bronswijk, Jan Rabelink en Gerrit Zuydgeest, die allen in het ambacht Schipluiden woonden. Uit Hodenpijl waren opgekomen: Willem van Paasschen, Claas Ammerlaan, Jan van den Bosch, Gerrit Zuydgeest en Pieter Kouwenhoven.

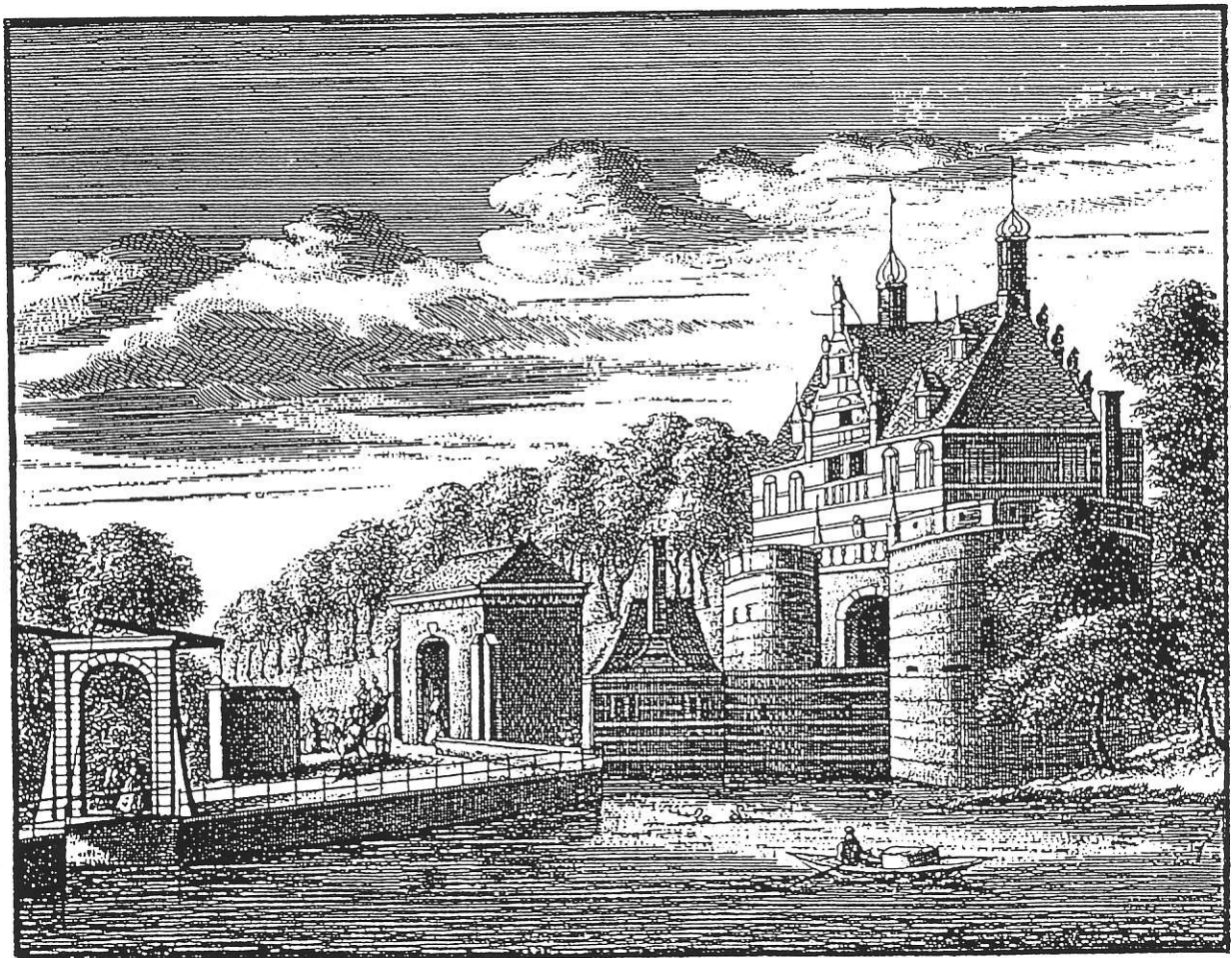
Nadat hun namen waren voorgelezen, werden zij onmiddellijk opgesloten in de kerkers van de grote Waterslootse Poort. Uit die donkere kelders met de metersdikke muren, waarin kleine zwaar getraliede raampjes zaten, was ontsnappen onmogelijk. Hier moesten ze maar afwachten, wanneer hun zaak zou voorkomen en welk vonnis over hen zou worden geveld.

Schrik en angst

Nadat de vrouwen en andere familieleden van de gevangenen, bijna allen welgestelde boeren, van hun eerste schrik bekomen waren, werd er in Schipluiden en in Hodenpijl angstig overleg gepleegd. Men besloot om gezamenlijk een verzoek in te dienen bij het Gerecht van Delfland om in deze zaak van deze elf verdachten niet strafrechtelijk maar civielrechtelijk te vonnissen. Dan zouden hun straffen niet zo zwaar vallen. Maar dit verzoek om een milder vonnis werd al spoedig afgewezen.

Toen de mannen in hun kille torengedangenis dit hoorden, werden zij zeer bevreesd. Ten einde raad besloten ze om gezamenlijk een verzoek om gratie te richten aan de Staten van Holland in Den Haag. In dit goed opgestelde verzoek schreven ze o. a.:

Wij hebben ons voorheen altijd als goede en brave ingezetenen gedragen en nooit is er ook maar iets ten onze laste gezegd kunnen worden.

*De Waterslootse Poort - Delft 1736.
Vier maanden in het gevang 14 februari - 10 juni 1785.*

Ze wezen er op, dat zij nooit aan samenzweringen of complotten hadden deelgenomen. Door een misverstand hadden zij het verkeerde idee gekregen, dat de weermachtloting als doel had om mannen uit de dorpen deel te laten nemen aan verre krijgstochten. Zij vreesden dan hun dagelijkse arbeid niet meer te kunnen verrichten tot grote schade voor hun gezinnen.

Zij brachten in hun gratieverzoek ook heel sterk naar voren en zeker niet ten onrechte, dat hun onkunde en onbegrip grotendeels te wijten was aan de nalatigheid van de autoriteiten in Schipluiden. De bekendmaking van de Gecommitteerde Raden van de Staten van Holland was in dit dorp veel te laat geschied. In deze officiële publicatie was uitvoerig tekst en uitleg gegeven over doel en beteke-

nis van de loting. Maar de toegezonden biljetten waren pas op 30 januari jl., dus twee dagen na de lotingsdag, op de bekende plaatsen in Schipluiden verspreid of aangeplakt. Hun schriftelijk gratieverzoek eindigde als volgt:

Weshalve verzoeken wij U allerdeemoedigst, dat het U moge behagen om uit Uwe souveraine magt en autoriteit al hetgeen wij ter geleegenheid van de looting misdaan hebben, goedgunstelijk te beoordelen en de strafvervolgning te staken.

Ze ondertekenden allen met hun handtekening of met een eenvoudig kruisje, wanneer ze geen schrijven hadden geleerd.

Streng straffen

In deze bange uren werd hun vrees voor streng straffen nog groter, toen ze hoorden wat er in Leiden gebeurd was. Daar was een groepje boeren uit Rijnland door 14 soldaten begeleid naar Leiden gevoerd. "Ter zake van oproerige bewegingen", zoals een klein krantje schreef, werden de mannen afkomstig uit Rijnsburg, Valkenburg en uit Benthuisen in hechtenis genomen.

Op 18 maart 1785 werden ze voor de Baljuw van Rijnland, die in Leiden zetelde, voor de Welgeboren Mannen geleid en gevonnist. De gevangenen werden naar de strafplaats gebracht, die geheel met dragonders was afgezet.

Drie van de groep mannen werden hier in het openbaar geseld. Boven hun hoofd hing een bordje OPROERMAKER... Twee van hen werden tot zes jaar tuchthuisstraf veroordeeld, een derde tot vier jaar. Twee anderen stonden op het schavot te pronk. De overigen werden uit Holland verbannen.

Dit hoorden onze gevangenen in de winter van het jaar 1785 in de maand maart. Het werd april en het werd mei en nog steeds wachtten ze in de kelders van de sterke Waterslootse Poort op hun vermoedelijk streng vonnis.

Vier maanden zaten ze daar gevangen bijeen. Dat viel niet mee voor hen, die de vrijheid en de ruimte in de polders gewend waren.

De bevrijding

Maar heel onverwacht luidde plotseling in de namiddag van de 10de juni de klok van de kerk in Schipluiden. Tot ver over het weidse polderland kon men dat horen. Er moest wel iets bijzonders aan de hand zijn. Was er brand? Al heel snel kwam volk bijeen naar de

kerk. "Dat er geluid werd", zei de koster, "dat gebeurde op hoog bevel".

Het werd stil voor het Regthuys, toen de bode een groot biljet ontrolde waarop het wapen van Holland prijkte en daaronder in grote letters het woord PUBLICATIE.

Met luide stem maakte hij de uitspraak van de Staten van Holland en Westfriesland bekend. Het was dus het antwoord en de beslissing op het gratieverzoek van de elf gevangenen.
Het eerste deel van deze publicatie beschreef

uitvoerig hetgeen er in Schipluiden zoal was voorgevallen in januari 1785. Het tweede deel was ook heel belangrijk. Wij zullen deze tekst (overgezet in het Nederlands van vandaag) in zijn geheel hier afdrukken. Na de volgende zin ging er al een gejuich op.

Na deze zaak in behandeling te hebben genomen en na het ingeewonnen advies en de beoordeling van onze Gecommitteerde Raden te hebben ontvangen, zijn wij genegen in de zaak van deze verdachten GENADE VOOR GESTRENGHEID te laten gelden.

Wij bevelen, dat alles wat door de inwoners van de ambagten van Schipluiden, Hodenpijl, St. Maartensregt en Dorp en in het bijzonder door Pieter Cornelisz. van den Bosch, Gerrit Willink, Jan van Schaik, Cornelis Bronswijk, Jan Rabeling, Gerrit Zuydgeest, Willem Willemszn van Paasschen, Claas Ammerlaan, Jan van den Bosch, Gerrit Zuydgeest en Pieter Kouwenhoven op de 28ste januari jl. met betrekking tot de wapenoefening en de loting is misdaan ... ZAL ZIJN EN BLIJVEN VERGEVEN EN VERGETEN.

Wij bevelen aan de door ons op 31 Januari 1785 benoemde Advocaat-fiscaal en ook aan de Baljuw van Delfland de strafvervolgning te staken.

Wij bevelen echter alle inwoners van Schipluiden en van de andere ambagten met nadruk, dat zij zich van nu af met alle gehoorzaamheid aan de bevelen van ons en van onze Gecommitteerde Raden met betrekking tot de wapenoefening gewillig en met een betamelijke eerbied zullen onderwerpen.

Degenen, die zich met woorden of daden verzetten, zullen in het vervolg als verstoorde van rust en orde zonder enig voorbehoud IN HET OPENBAAR OP HET SCHAVOT GEBRACHT WORDEN.

En als de ernst van de zaak het zou vereisen zal men MET DE DOOD GESTRAFT WORDEN.

Opdat een ieder dit zal weten, zal deze uitspraak na voorafgaand klokgelui te Schipluiden worden bekend gemaakt en aangeplakt op de plaatsen waar dit als vanouds gebruikelijk is.

*Gedaan in Den Haag op de 9de Juni 1785
De Staten van Holland en Westfriesland*

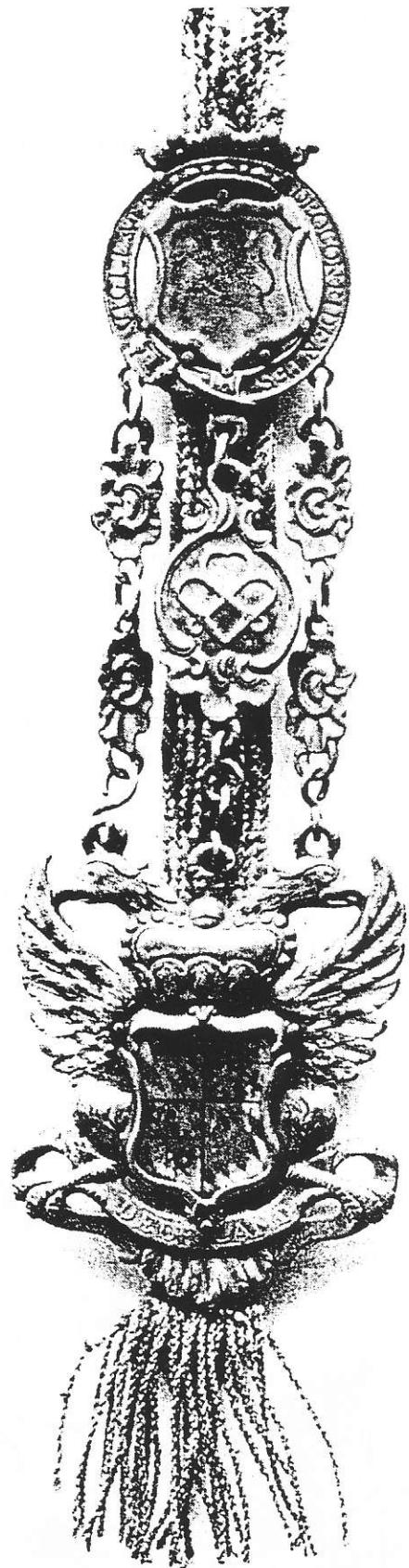

Na de angstige spanning volgde er grote vreugde bij de familie en vrienden in Schipluiden. Nog diezelfde middag werden de paarden voor de boerenwagens gespannen om de blijde vrouwen en kinderen snel naar Delft te brengen naar de Waterslootse Poort. Wat een opluchting bij die elf mannen, toen de zware deuren van dat indrukwekkende poortgebouw voor hen geopend werden.

De speelwagen was de kleinere en meer versierde uitvoering van de oude boerenwagen. Het was de gezinswagen op het platteland tot 1800.

Deze verguld zilveren bodebus van het Hoogheemraadschap Delfland werd in 1769 vervaardigd door de edelsmid Dirk van de Goorbergh. Het bovenste schild draagt het wapen van Holland in de Republiek met de spreuk *VIGILATE DEO CONFIDENTIST* (waakt in vertrouwen op God). Het andere schild draagt het oude wapen van de graven van Holland in de tijd van het Beierse huis.

(Uit "De Hollandsche Bodebus" door M. Agterberg, 1980)

Een patriottisch genootschap in Schipluiden

Na het mislukken van de eerste oproep van vrijwilligers in 1784 waren er in 1785 tijdens de gedwongen inschrijving op verschillende plaatsen op het platteland van Holland ongeregeldheden voorgekomen.

De Staten van Holland en Westfriesland kwamen in het volgend jaar 1786 tot een nieuw besluit en tot een andere aanpak van hun problemen. Zij wilden nu komen tot het organiseren van groepen mensen, vrijwilligers dus, die dan meer gemotiveerd waren om voor hun zaak te vechten. Er moesten op het platteland Genootschappen van Wapen-oefening gevormd worden onder de leus
VOOR VRIJHEID EN HET PLATTELAND.

O.a. in Maassluis, in Hof van Delft en ook in Schipluiden werd zo'n genootschap opgericht. Het was een patriottisch initiatief, gericht tegen het stadhouderslijk bewind. In Maasland werden vergeefse pogingen gedaan om ook in dat dorp zo'n genootschap op te richten. Dat werd daar verhinderd door een groot aantal Oranjeklanten, die sterk prinsgezind waren. Zij gingen zich ook organiseren en begonnen o.a. te exerceren met wapens. De conflicten tussen de Prinsgezinden en de Patriottisch gezinden (hun scheldwoorden waren in de pers en in het publiek Oranjeklanten en Kezen) werden in vele plaatsen steeds feller.

Bijna een burgeroorlog

Het patriottisch gezinde provinciebestuur van Holland en Westfriesland had een Comité van Defensie gevestigd in Woerden, dat de provincies Holland en Utrecht zou moeten beschermen tegen een gewapende overval door het stadhouderslijk bewind. De Staten hadden ook een z.g. "vliegend legertje" in dienst om stad en platteland te zuiveren van de ergste uitwassen van de Oranjegezinden. Door zo'n legertje werd in augustus 1787 onder leiding van Adam Gerard Zappa de stad Delft ingenomen. Hij vestigde zich daarna in Naaldwijk. Van hieruit werd jacht gemaakt op prinsgezinde Oranjeklanten in het Westland.

Prinses Wilhelmina, de echtgenote van stadhouder Willem V, die vanuit Den Haag uitgeweken was naar Nijmegen, werd nabij Gouda door een afdeling gewapende Patriotten tegengehouden en ze kon Den Haag niet meer bereiken. Ze heeft toen zeer verontwaardigd gereageerd en het gevolg was, dat haar broer, de koning van Pruisen, een leger van 20.000 soldaten de grens liet overtrekken. Aan deze verwarde toestand, die bijna een burgeroorlog had kunnen veroorzaken, werd nu snel een einde gemaakt. Vele voorname patriotten vluchtten naar Frankrijk en de Prins van Oranje kwam terug in Den Haag.

Het rustige Den Hoorn

In het dorpje Den Hoorn, nu een deel van Schipluiden (sinds 1921), was voorheen een deel van het aloude Hof van Delft, waarbij ook het kerkdorpje 't Woudt en Abtswoude behoorden.

Tijdens het opstellen van de Lijst van Weerbare Mannen en de gedwongen inschrijving met loting waren er hier geen moeilijkheden gekomen. Enige dagen na de rellen in Schipluiden had in Den Hoorn de loting plaats van de mannen tussen 18 en 60 jaar.

Het gebeurde in alle rust op maandagmiddag 31 januari 1785 ten huize van Jan Kooremans, kastelein in de herberg genaamd "Op Den Hoorn" (nu een Chinees restaurant) om half drie en onder het strenge toezicht van de schout en gezworenen (schepenen) van Hof van Delft. Een jaar later is ook hier een "Genootschap van Wapenoefening" opgericht onder de leuze "Voor vrijheid en het platteland".

Maar in september 1787 werden deze genootschappen na de invasie van de Pruisen weer opgeheven en moesten de wapens worden ingeleverd. Op de Regtdag van 24 september werd door de schout besloten, dat de gezworenen twee aan twee alle geweren zouden gaan ophalen en daarna inleveren bij het Regthuys van Hof van Delft in de herberg "De Oranjeboom" achter de Oude Kerk te Delft.

Tijdens de herfstige oktobermaand gingen deze schepenen, zoals het Oud-Rechterlijk Archief vermeldt, de huizen af in Hof van Delft om de wapens in te leveren bij de vroegere leden van de wapengenootschappen. De wapenoogst was echter zeer gering. Men kwam ook in het Woudt in het nieuwe schoolhuis, dat in 1772 na afbraak geheel was herbouwd. Hier moest de befaamde schoolmeester Jan Troost als laatste patriot zijn snaphaan met bajonet, zijn patronentas en zijn sabel inleveren.

Na dit oponthoud kon meester Troost toen zijn wijze lessen aan zijn leerlingen weer vervolgen in het schoolhuis tegenover de kerk.

En daarna was de rust in Schipluiden weer teruggekeerd.

Bronnen

A.R.A. Den Haag

Archief Baljuwschap Delfland.

Inv. nr. 1. Keuren en ordonnantiën.

Inv. nr. 3. Fiscaalboek 1784-1790.

Archief Staten van Holland, na 1572.

Inv. nr. 5249. Resolutie 31-1-1785.

Bibliotheek: Nieuwe Nederlandse Jaarboeken, 20ste deel 1785.

G.A. Delft

Oud-Rechterlijk Archief Hof van Delft.

Inv. nr XI A14, f251 vs ev.

Bibliotheek: Boitet, Beschrijving der stad Delft, 1729, p. 594 e.v.

Museum Tramstation
Schipluiden

Archief Historische Vereniging Oud-Schipluiden,
o.a. een authentiek aanplakbiljet uit 1785¹.

Literatuur

Regionaal-historisch tijdschrift "Holland". Themanummers "Patriottentijd", jrg. 19, 1987, nr. 4/5, en "Greep naar de macht door patriotten", Jrg. 20, 1988, nr. 1.

¹

Dit authentieke oude biljet is na vele omzwervingen nu aanwezig in het archief van de Historische Vereniging Oud-Schipluiden. Voor amateur-genealogen zal het interessant zijn te ontdekken, dat bijna alle leden van het geslacht Van Paassen in deze gemeente afstammelingen blijken te zijn van de eerder genoemde Willem van Paassen, die 200 jaar geleden leefde in Hodenpijl tussen Schipluiden en Den Hoorn.

Voor nadere gegevens over hem kunt u zich in verbinding stellen met de schrijver van dit historisch verhaal, Hoomsekade 9, Den Hoorn, tel 015-2615565.